Уредба о служби у позадини војске, 1923.

Садржај

I Општи део

II Команде и установе за управљање и вршење службе у позадини војске

А) Органи за отправљање позадинске службе на војишној просторији

1. Команда Позадине Врховне Команде

2. Команда Позадине Армије

3. Војне станице

Б) Органи за отправљање позадинске службе на позадњој просторији

1. Министарство Војно и Морнарице

2. Војно Територијалне Команде

3. Команде Утврђених места

4. Цивилне власти и установе у опште

III Начела за управљање и вршење службе у позадини војске

1. Основна правила

2. Дотурање потреба и евакуација непотребнога

3. Рашчишћавање и асанација бојишта

IV Уређење позадине

А) Уређење војног саобраћаја

1. На војним путевима – друмовима

2. На речним и морским путевима

3. На железницама

4. На ваздушним комуникацијама

а) телефонско-телеграфским

б) бежичним

5. На поштама

Б) Уређење снабдевања

1. Интендантским потребама

2. Артиљеријским потребама

3. Инжињерским, Санитетским и Аутомобилским потребама

4. Снабдевање људством, стоком и возовима

В) Уређење санитетске службе у позадини војске

1. Санитетска служба

2. Ветеринарска служба

Г) Уређење службе сигурности у позадини војске

1. Осигурање

2. Војно-Полицијска служба

V Позадинска служба у планинама и нарочитим приликама

1. Позадинска служба у планинама

2. Позадинска служба у нарочитим приликама

VI Непријатељско особље, непријатељска имаовина и непријатељско заузето земљиште

1. Непријатељско особље

2. Непријатељска имаовина

3. Непријатељско заузето земљиште и његово уређење

355.35.5
(497.1)
(062.13)

УРЕДБА

О

СЛУЖБИ У ПОЗАДИНИ ВОЈСКЕ

Министарства Прав.
Бр. 3929

БЕОГРАД
Штампарска радионица Министарства Војног и Морнарице
1923.

3337

ИЗДАЊЕ МИНИСТАРСТВА ВОЈНОГ И МОРНАРИЦЕ

УРЕДБА
О
СЛУЖБИ У ПОЗАДИНИ ВОЈСКЕ

Министарство Пра
Бр. 3929

БЕОГРАД
Штампарска радионица Министарства Војног и Морнарице
1923.

Инв. бр.
38868

МИ

АЛЕКСАНДАР ПРВИ

ПО МИЛОСТИ БОЖИЈОЈ И ВОЉИ НАРОДНОЈ

КРАЉ СРБА, ХРВАТА И СЛОВЕНАЦА

На предлог Нашега Министра Војног и Морнарице а на основи члана 6. Закона о устројству војске прописујемо ову

У Р Е Д Б У

О

СЛУЖБИ У ПОЗАДИНИ ВОЈСКЕ

и наређујемо да се Наша војска од сада по њој управља.

Наш Министар Војни и Морнарице нека изврши овај Указ.

Ф.Ђ. Бр. 4090

12. фебруара 1923. год.
у Београду

Александар с. р.

Министар Војни и Морнарице,
Почасни Ађутант Њ. В. Краља,
Ђенерал
Пет. Пешић с. р.

САДРЖАЈ.

Страна

I. ОПШТИ ДЕО. 5

II. КОМАНДЕ И УСТАНОВЕ ЗА УПРАВЉАЊЕ И ВРШЕЊЕ СЛУЖБЕ У ПОЗАДИНИ ВОЈСКЕ: 9

А) *Органи за отправљање позадинске службе на војишној просторији:* 10

1. Команда Позадине Врховне Команде; . 10
2. Команда Позадине Армије; 12
3. Војне станице. 15

Б) *Органи за отправљање позадинске службе на позадњој просторији:* 18

1. Министарство Војно и Морнарице; . . 18
2. Војно Територијалне Команде; 21
3. Команде Утврђених места; 21
4. Цивилне власти и установе у опште. . 22

III. НАЧЕЛА ЗА УПРАВЉАЊЕ И ВРШЕЊЕ СЛУЖБЕ У ПОЗАДИНИ ВОЈСКЕ. 24

1. Основна правила; 24
2. Дотурање потреба и евакуација непотребнога; 32
3. Рашчишћавање и асанација бојишта; . 35

IV. УРЕЂЕЊЕ ПОЗАДИНЕ. 36

А) *Уређење војног саобраћаја:* 41

1. На војним путевима — друмовима; . . 42

Страна

3. На речним и морским путевима; . . . 49
3. На железницама; 53
4. На ваздушним комуникацијама: . . . 78
а) телефонско-телеграфским и; 87
б) бежичним. 87
5. На поштама. 85

Б) *Уређење снабдевања:* 91

1. Интендантским потребама; 96
2. Артиљеријским потребама; 97
3. Инжињерским, Санитетским и Аутомобилским потребама; 100
4. Снабдевање људством, стоком и возовима. 101

В) *Уређење санитетске службе у позадини војске*: 104

1. Санитетска служба: 105
2. Ветеринарска служба. 109

Г) *Уређење службе сигурности у позадини војске.* 110

1. Осигурање; 111
2. Војно-Полицијска служба. 114

V. ПОЗАДИНСКА СЛУЖБА У ПЛАНИНАМА И НАРОЧИТИМ ПРИЛИКАМА.

1. Позадинска служба у планинама; . . . 120
2. Позадинска служба у нарочитим приликама 123

VI. НЕПРИЈАТЕЉСКО ОСОБЉЕ, НЕПРИЈАТЕЉСКА ИМАОВИНА И НЕПРИЈАТЕЉСКО ЗАУЗЕТО ЗЕМЉИШТЕ.

1. Непријатељско особље; 125
1. Непријатељска имаовина; и 128
3. Непријатељско заузето земљиште и његово уређење. 129

На основи ове уредбе о позадини војске израђени су ови упути:

1. Упут о вршењу службе на Војно-путним станицама;
2. Упут о војним преносима на рекама и мору;
3. Упут о војно-жељезничким преносима;
4. Упут о вршењу поштанске, телеграфске, телефонске и бежичне телеграфске и телефонске службе у рату;
5. Упут за обезбеђење војних комуникација, сухопутних, водених, железничких, телеграфско-телефонских и бежичних.

I

ОПШТИ ДЕО

1. Целокупна просторија позади оперативне војске назива се *позадина војске*. На њој се врши позадинска служба, којој је сврха: *Да осигура оперативну и борбену способност трупа свима средствима и потребама* т. ј. *да обезбеди правилан живот и рад војске у рату.*

2. Позадинска служба обухвата:

а) Најумешније искоришћивање просторије на којој је војска;

б) Прикупљање, дотурање и распоред свих потреба војсци, које се не налазе на лицу места;

в) Одношење од војске непотребнога;

г) Одржавање, поправљање или ново подизање телеграфских, телефонских и поштанских, жељезничких, сухопутних и водених комуникација; управљање службом свих ових саобраћајних средстава;

д) Осигурање позадине оперативне војске;

ђ) Извршење евакуације у случају одступања; припреме за рушење;

е) Организација и управљање санитетском и војно полицијском службом;

ж) Управљање и искоришћавање освојених непријатељских области.

3. Служба у позадини војске почиње од најистакнутијих линија оперативне војске и захвата сву осталу просторију земље у позадини. За њено управљање и извођење потребно је у пуној мери разумевање целокупног оперативног и тактичког командовања, пошто се само на тај начин могу предузети благовремено мере, које одговарају захтевима разноврсне позадинске службе и довести у кооперацију сва средства и сви управни и извршни органи за њен успех.

4. Целокупна позадина војске, по свршетку концентрације, дели се:

а) *На Војитну просторију*, на којој оперативна војска живи и ради и на којој се њен утицај јаче осећа; и

б) *На Позадњу просторију*, која се простире од Војишне просторије па у назад и захвата сву осталу просторију државе.

Војишна просторија дели се још на *Армиске Зоне*, на којима дејствују поједине оперативне армије или групе армија и на зону *Врховне Команде*, на којој су трупе, установе, потребна средства и комуникације за директну помоћ оперативне војске.

Војишном просторијом управља Врховна Команда а Позадњом Министарство Војно и Морнарице.

5. Кад напредовање оперативне војске на непријатељском земљишту јако прошири Војишну просторију, онда поједини делови, према мери напредовања, образују војне области.

6. Границу између Војишне и Позадње просторије одређује Главни Ђенералштаб још за време мира, засебно према свакој од суседних држава. У току операција, ако се се укаже потреба, да се ова граница помери, онда ту границу назначује Министар Војни и Морнарице на предлог Врховне Команде.

Поделу Војишне просторије врши Врховна Команда, о чему извештава Министарство Војно и Морнарице.

При одређивању граница између Војишне и Позадње просторије, и Војишне на Армијске, у колико је могуће треба се држати војне и политичке поделе.

7. Ради бољег рада Армијске зоне, кад год је то могуће, обзиром на операције деле се на *Дивизиске Зоне*. Ово нарочито при дужем стајању на месту. Ову поделу врши Армијска команда.

8. На војишној просторији, у много случајева немогуће је раздвојити Армијску и зону Врховне Команде једну од друге. Често пута оне ће залазити једна у другу, било

због груписања трупа, установа и возова, било згог потребних мере на Војишној просторији које мора да предузима сама Врховна Команда. При оваквим случајевима правило је:

а) Искоришћавање месних срестава и вршење санитетске и војно полицијске службе до зачеља армијских установа и возова у надлежности је команданта армије; даље у назад Врховне Команде, односно њених органа и установа;

б) Дотурање свих потреба од армијских слагалишта унапред и евакуисање до станица за евакуацију, врше команданти армија; а дотурање до армијских слагалишта и евакуисање од станица за авакуацију врши Врховна Команда.

9. Целокупна позадинска служба организује се и уређује нарочитим *Планом*, кога у миру за почетак операција израђује Главни Ђенералштаб засебно за сваки случај рата, а у времену рата Врховна Команда обзиром на развој и ток операција.

10. План уређења позадине, који израђује Гаавни Ђенералштаб у миру за сваки предвиђени случај рата, у координацији је са ратним планом. Сваки план уређења позадине предвиђа мере, које се имају извршити пред рат, за време ратних припрема, о мобилизацији и концентрацији пред почетак и у току операција и рата.

11. Извођење плана уређења позадине, израђеног у Главном Ђенералштабу у миру, пред рат и за време мобилизације и концентрације, наређује Министар Војни и Морнарице на предлог Начелника Главног Ђенералштаба.

Извођење ових послова врши се увек опрезно и тајно, у колико је то могуће.

12. План уређења позадине мора да обезбеди војсци у сваком правцу целокупну позадинску службу: по питању саобраћаја, доброг и рационалног снабдевања свима потребама, безбедности и санитетске службе. Зато у плану уређења позадине мора бити највећа тачност у предвиђању и извршењу.

13. Од образовања Врховне Команде даље извођење плана за уређење позадине на Војишној просторији предузима она, а на Позадњој Министарство Војно и Морнарице.

II

КОМАНДЕ И УСТАНОВЕ ЗА УПРАВЉАЊЕ И ИЗВОЂЕЊЕ СЛУЖБЕ У ПОЗАДИНИ ВОЈСКЕ.

14. Службом у позадини војске командује и управља на Војишној просторији Врховна Команда, а на позадњој просторији Министарство Војно и Морнарице. Министарство Војно и Морнарице командује и управља целокупном позадинском службом за време мобилизације и концетрације

војске до образовања Врховне Команде. Чим се образује Врховна Команда и надлежности се одмах деле.

А. — ОРГАНИ ЗА ОТПРАВЉАЊЕ ПОЗАДИНСКЕ СЛУЖБЕ НА ВОЈИШНОЈ ПРОСТОРИЈИ.

15. Органи за отправљање позадинске службе на војишној просторији јесу: *Команда Позадине Врховне Команде, команде армиских позадина и војне станице.*

1. Команда Позадине Врховне Команде.

16. Највиши орган за управљање позадинском службом на војишној је просторији *Команда Позадине Врховне Команде.* Врховна Команда издаје јој опште директиве потребне за равногласно управљање целокупне позадинске службе на Војишној просторији.

17. Команда Позадине Врховне Команде командује и управља и позадинском службом на Војишној зони, која је директно под Врховном Командом, позадинском службом код армија и војних станица. Поред тога додељује армијама: позадње трупе, допунске јединице, резерву у особљу, покретне и сталне установе, радну снагу, транспортна средства и т. д. Команда Позадине Врховне Команде предузима изједначење код армија свију напред наведених средстава.

18. Команди Позадине Врховне Команде обраћају се све армије и засебно оперишуће јединице за све потребе и материјал, који не могу да нађу на лицу места на својој армијској зони. Она њихове захтеве контролише, ређа по важности и хитно задовољава. За случај да их не може задовољити доставља их Министру Војном и Морнарице. На исти се начин поступа кад је у питању и попуна армија допунским јединицама, резервним особљем, потребном стоком и возовима, и т. д.

19. Команда Позадине Врховне Команде обавља целокупну административну радњу Врховне Команде. На њу се преноси у границама закона право Врховног Команданта у погледу снабдевања, саобраћаја, војно полицијске и санитетске службе а и правосуђа ако то и у колико специјалним наређењима није ограничено и задржано за Врховног Команданта.

20. Командом Позадине Врховне Команде, командује и управља Командант Позадине, који је непосредно потчињен Врховној Команди. Он има ранг команданта армије и права и надлежност административног органа I. степена.

21. За случај образовања на Војишној просторији команде војних области у непријатељској земљи онда ове подпадају под Команду Позадине Врховне Команде и у рангу су армиских односно дивизијских обласних команада. Њихову организацију, целокупну службу, као и њихово снабде-

вање регулише и врши Врховна Команда сообpажавајући ово конкретном сзучају.

2. Команда позадине (I, II и т. д.) Армије.

22. Позадинском службом код армије командује и управља Команда Армиске Позадине у име Команданта Армије. Командант Армије издаје јој потребне упуте и наређења за попуну људством и материјалом армије, за употребу разних формација, које су подчињене Армији, за образовање армијских база за снабдевање и евакуацију. Ови упути и ова наређења садрже у главном план које потребе, у којим количинама, на којим местима и за које време треба спремити Армији.

Правило је, да оперативни део армијског штаба и Команада армијске позадине стоје у тесној и непрекидној вези међусобно, и да су помоћуству у једноме месту.

Али, како ће бити случајева, нарочито у брзим офанзивним операцијама да нису заједно, онда ће оперативни део армије морати регулисавати тренутно и позадинску службу, али је у томе случају начелник штаба дужан да о издатим наређењима најхитније обавести и Команду Армијске Позадине.

23. Команда Армијске Позадине регулише целокупну позадинску службу у армији на основу директива Команде Позадине Врховне Команде и по упутствима

Команданта Армије, захтевима јединица у саставу и ван армијског састава. Команда Армијске Позадине дужна је саопштити писмено:

а.) Шта је предузела за задовољење захтева појединих команда и установа;

б.) Места, путеве и установе за снабдевање и евакуацију;

в) Како је регулисан саобраћај и остала служба у захвату армиске позадине.

24. Померање армијске позадинске зоне унапред врши се на предлог Команданта Армије, а по одлуци Врховне Команде. Овде треба имати на уму да ово померање траје дуже времена, јер се морају предати војној области или Министарству Војном и Морнарице све установе дотле образоване на њој, као и власти које су установљене; поред овога морају се сменити посадне трупе, разна осигурања и томе подобно.

Ако наступи случај померања армијске позадинске зоне уназад, и то ће бити кад смо приморани на одступање, те немамо довољно времена за припремне мере, онда Командант Армије издаје најхитније наређење за померање, извештавајући о томе Врховну Команду.

25. Командант Армијске Позадине обавља целокупну позадинску административну радњу у Армији. На њега преноси Командант Армије права у погледу снабдевања, саобраћаја, војно полицијске и санитетске

службе и правосуђа, у колико то специјалним наређењима није ограничено и задржато за Армијског команданта.

26. Сва наређења дивизијама и преписку са вишим институцијама од себе, командант армијске позадине потписује по заповести команданта армије. Он је у рангу команданта дивизије и има права и надлежност административног органа II степена.

27. Кад је армијска позадинска зона велика, те је немогуће њоме управљати из Команде Армијске Позадине, онда се може делегирати потребно особље на најудаљенији део те просторије, образујући експозитуру Армијске Команде Позадине.

28. Ако је једна армија на засебном, или јако удаљеном, војишту од Врховне Команде, онда се она у погледу снабдевања и остале позадинске службе може подчинити, а по предлогу Врховне Команде, непосредно Министру Војном и Морнарице. У овом случају Армијска Команда Позадине општи у административном погледу директно са Министром Војним и Морнарице.

Јединице, команде и установе у саставу као и јединице, команде и установе ван састава армија, али кад су на армијској позадњој зони, подмирују своје потребе средствима која су им на расположењу, а нарочито искоришћујући првенствено месна средства. Оне су дужне да посведневно обавештавају Команду Армијске Позадине о

свом стању. За случај да не могу да подмире сами своје потребе обраћају се Армијској Команди Позадине.

29. Команда Армијске Позадине дужна је да издржава и јединице ван армијског састава, кад су у захвату њене позадине. Исто тако она регулише њихов саобраћај, војно полицијску и санитетску службу.

30. Коњичке јединице, избачене пред фронт армије, или употребљене са нарочитим задацима у захвату армијског фронта обраћају се по питањима издржавања, саобраћаја и евакуације на најближу Армију. Она је дужна да им притекне у помоћ, њој могу предати и своје непотребне ствари, возове и материјал.

31. Све јединице које су на фронту једне армије, особито при наступању, извештавају Команду Армијске Позадине о месним срествима, нарочито о храни, стању комуникација и свима важнијим опажањима.

32. На случај да се из армије издвоји засебна дивизија са засебним задатком, може јој се придодати особље из Команде Армијске Позадине за устројство и регулисање њене позадинске службе. Ово особље образује Команду Позадине Дивизије.

3. Војне Станице.

33. Војне станице су локалне позадинске установе најнижега степена. Оне се постављају на војним комуникацијама: сухо-

земним, воденим, железничким, поштанским, телеграфским, телефонским и бежичним, и служе за обављање позадинске службе. Главни Ђенералштаб ради извршења концентрације предвиђа још за време мира станице на војним комуникацијама, чини о овоме предлог Министарству Војном и Морнарице, који наређује армијским областима потребно.

За време рата војне станице поставља, укида или мења Врховна Команда Позадине на предлог подчињених команада.

34. У местима, у којима постоје засебне Команде Места, Управе Гарнизона, и томе подобно, службу војно путних станица примају оне претварајући се у војну станицу саобразно постојећим наређењима и формацији војске.

35. Свакој војној станици поред предвиђеног формацијског састава, који јој омогућава да обави са успехом позадинску службу, додају се по потреби:

трупе за одржавање сигурности и реда;

потребне специјалне јединице и установе;

радничка оделења и сретства за транспортовање у колико ову потребу не могу да помире саме на лицу места.

36. Војном станицом управља и командује Командант Војне станице. Он је потчињен Команди Врховне или Армијске позадине, обзиром да ли се станица налази у захвату Армијске зоне или Врховне Команде.

Војне станице на Позадњој просторији, које су под Министарством Војним, подпадају непосредно под обласне команде.

Може се према потреби више војних станица ставити под једно *Надзорништво Војних станица*. О овоме решава Команда Позадине Врховне Команде или Армијска, а на позадњој просторији Армијска Обласна Команда.

37. Дејство једне војне станице простире се — ако није другојачије наређено — до половине одстојања ка суседној станици; у правцима где не постоје никакве станице, простире се њена надлежност толико далеко, колико може да покаже утицаја. Обично рејон једне станице одређује прва предпостављена команда.

Ако се у зони дејства једне војно путне станице налази команда железничке станице или пристаништа, онда се ове последње, у погледу позадинске службе, саображавају наређењима војне путне станице. Њој се обраћају за све потребе и помоћ ради успешног извршења свога задатка; али су ове станице (железничке и паробродске) у захвату своје надлежности независне од војно путне станице.

Команданту војне станице подчињене су и све јадинице и установе у зони његовог дејства, ако њихови команданти нису старији од команданта војне станице иначе

дотични Командант узима Команду Места у своје руке.

38. Војне путне станице су надлежни органи за прихват појединих војника, јединица, трупа, старање о њиховом смештају исхрани и т. д. Оне су одговорне за уредан и сигуран саобраћај на својој просторији, одржавање реда и коршћење месних среставa. Делокруг њихов прописује се нарочитим упутима.

39. Војне путне станице су административни органи III степена и снабдевају се свима принадлежностима оне на Војишној просторији код Врховне или Армијске Команде Позадине, оне на позадњој код Војно територијалних Команада по одредбама административног правила за мобилно и ратно доба.

Б. — ОРГАНИ ЗА ОТПРАВЉАЊЕ ПОЗАДИНСКЕ СЛУЖБЕ НА ПОЗАДЊОЈ ПРОСТОРИЈИ.

40. За отправљање позадинске службе на Позадњој просторији стоје на расположењу Министру Војном и Морнарице ови органи: Војно територијалне команде (армиске, дивизиске и војни окрузи), команде утврђених места, цивилне установе и војне станице.

1. Министарство Војно и Морнарице.

41. Још за време мира Министарство Војно и Морнарице полаже прве основе за

уређење и управљање службе у опште у позадини војске. Оно на предлог Главног Ђенералштаба прописује формације команада и установа потребних за обављање службе у позадини војске за време рата; издаје упуте за органе ових команада и установа; затим према израђеном плану уређења позадине за поједине конкретне случајеве уређује концентрацијску просторију; набавља потребне резерве у потребама за извршење мобилизације, концентрације и вођење рата; и предузима све остале нужне мере да служба у позадини војске за време рата тече у реду и на време.

42. Кад се објави мобилизација, Министарство Војно и Морнарице утврђује већ у миру пројектовану границу између Војишне и Позадње просторије; даље прелазне железничке станице и евакуационе станице за болеснике у колико је ово саопштење потребно.

43. За време рата Министарство Војно и Морнарице врши ове послове ради обезбеђења што правилније слижбе у позадини војске:

а) Држи у резерви потребне формације (допунске јединице), дакле људе, стоку и возове, који су потребни за попуну и одржање оперативне војске и њених установа у борбенсј готовости, врши попуњавање и одржање свих потреба и транс-

портних срестава потребних оперативној војсци на војишту;

б) Одржава уредан и сигуран саобраћај у сваком погледу између Војишне просторије и Позадње просторије;

в) Уређује целокупну службу дотурања оперативној војсци и евакуише од оперативне војске непотребно;

г) Стара се о евакуацији болесника и рањеника, заробљеника, пријема и одношења ратног плена и осталог;

д) Води статистику губитака код оперативне војске и према потреби саопштава их;

ђ) Стара се о извршењу закона и издатих наређења за ратно оптерећење становништва и индустрије.

44. Ради успешног вршења свих служби изложених у чл. 43. Поред постојећих одељења Министарства Војног и Морнарице организују се у њему за време рата следећа одељења:

а) Саобраћајно одељење Министарства Војног и Морнарице са одсецима: железничким, пловидбеним, етапним, поштанско-телеграфско-телефонским и аутомобилским;

б) Мобилизацијско одељење за експлоатацију земље, њене моћи и свега становништва. Оно се стара о извршењу постојећих ратних закона;

в) Информационо-обавештајно-одељење за вођење целокупне евиденције оперативне војске, давања обавештења штампи,

родбини и осталима о рањеницима, болесницима, погинулим, и несталим без обзира да ли су наши или непријатељски и за чување заоставштине погинулих и рањених.

2. Војно-Територијалне Команде.

45. Војно-територијална подела земље остаје и за време рата. Армијске и дивизијске обласне команде и команде војних округа управљају својим територијама, на којима поред мирнодопских установа постоје још и уређене војне станице у местима где потреба војске буде захтевала.

46. Војно-територијалне команде као органи Министарства Војнога и Морнарице управљају позадинском службом на Позадној просторији, а ако су ове територијалне команде на Војишној просторији онда у погледу позадинске службе извршују и наређења Врх. Команде и Команданта армија, односно њихових Команада позадине.

3. Команде утврђених места.

47. Утврђена места за време рата врше позадинску службу у самом месту, ако је то варош и околина, и ако је то утврђени логор, или ако је томе утврђеноме месту додељен нарочити рејон.

Свака команда утврђеног места још за време мира предвиђа у своме упуту за мобилизацију потребне органе за вршење позадинске службе, а према конкретним слу-

чајевима да ли ће то утврђено место бити на Војишној или Позадинској просторији.

48. Утврђена места, ако су на Војишној просторији, подпадају под команданта армије, ако су у захвату његове армијске зоне или Врховну Команду, ако су на зони Врховне Команде.

Ако су утврђена места на позадњој просторији, онда њима управља Министарство Војно и Морнарице, односно команда територијалне области: армиска или дивизијска, како се буде наредило.

За утврђена места на морској обали, која служе за базу Морнарице, без обзира да ли су на Војишној или Позадњој просторији, регулисаће се нарочитим наређењима Министарства Војнога и Морнарице по предлогу Главног Ђенералштаба.

49. Наоружање или обезоружање утврђених места наређиваће Министар Војни и Морнарице или Врх. Команда, према томе, да ли се налазе на Војишној или Позадинској просторији. Људство и средства искористиће се за попуну оперативне војске.

4. Цивилне власти и установе у опште.

50. За успешно отправљање позадинске службе узимају се и цивилне власти. Њихова специјална употреба за војничке сврхе регулише се законом.

Да би и Врховна Команда у захвату Војишне просторије могла у рату да издаје

потребна и целисходна наређења и цивилним властима, на њен захтев, одређују јој се према потреби делегати појединих Министарстава као технички саветодавци појединих грана Државне Управе. Ово нарочито у колико се тиче искоришћавања местних средстава свих врсти и вршења пољске, полицијске, санитетске и друге службе.

51. На непријатељској заузетој простории заводи се војнички режим и све цивилне власти и установе подчињавају се Врховној Команди.

52. Нарочити прописи и споразуми регулишу коришћење и милитаризирање цивилних саобраћајних установа у рату (поште, телеграфа, телефона, бежичног телеграфа и телефона, аероплана, железница и пароброда), за војничке сврхе. За њихову употребу и милитаризирање прописује Министарство Војно и Морнарице нарочите Уредбе у договору са респективним Министарствима.

53. Дужности делегата појединих Министарстава јесу:

а) Да помогну израду наређења и предузимање потребних мера како би цивилне власти и установе што боље радиле у духу потреба Врховне Команде;

б) Контролишу наређења и поступке цивилних власти и установа;

в) Одржавају везу између Врховне Команде Позадине и цивилних власти и установа;

г) Помажу административно уређење и управљање заузете непријатељске просторије. У овоме циљу могу се доделити и цивилни делегати Команди Армијске Позадине а код самосталних дивизија и Дивизијској Команди Позадине, и

д) Они су увек снабдевени потребним објавама и пуномоћјима Врховне Команде у којима је изложен тачно њихов задатак, дужности и права.

III

НАЧЕЛА ЗА ВРШЕЊЕ И УПРАВЉАЊЕ СЛУЖБОМ У ПОЗАДИНИ ВОЈСКЕ.

1. Основна правила.

54. Добра организација позадинске службе и довољна средства у људству и материјалу обезбеђују њен успех. За сваку операцију, било у нападу, одбрани, или одступању, морају се припремити довољна средства у људству и материјалу. Њихов број и количина изналазе се тачним прорачуном. Подмиривање њиховог утрошка мора се обезбедити на више начина, те ако један не успе, одмах други да се искористи. Увек треба предвидети и нужне резерве у људству и потребама.

У свакој операцији размислити и о неуспеху и предвидети благовремене мере.

55. Припреме за успешно извођење позадинске службе редовно захтевају извесно

дуже време, зато се морају одговорним органима за извођење позадинске службе благовремено саопштавати оперативне намере, како би ови органи могли предузети потребне мере.

56. Најважније је правило позадинске службе за оперативну војску: *бити што мање зависан од позадине.* Са овога разлога треба до максимума искоришћавати местна средства. Но и овде се мора ићи до извесних граница и становништву не узимати најпотребнија средства за живот.

57. Дотурање потреба и средстава из позадине врло је тешко и компликовано зато требовати оно, што се не може наћи на Војишној просторији, или што се не може на њој изридити, или што се није могло предвидети.

58. На Војишној просторији треба држати само оно и онолико што је неминовно и што се мора. Важи као правило са војишне просторије евакуисати одмах:

а) Излишно људство и материјал;

б) Рањенике и болеснике, који ће дуже боловати;

в) Материјал чија се оправка не може извршити на Војишној просторији.

59. На Војишној просторији, а особито на армиским зонама, не треба прикупљати потребе у врло великим количинама. На армијској зони смеју се прикупити потребе у већим количинама и резерви само у изу-

зетним случајевима н. пр. кад се предвиђа наступање, па дотурање не би могло следовати брзини операција и т. д.

60. Важније мере, које се предузимају код појединих позадњих установа, морају се утаначити и изводити у сагласности и споразуму са Министром Војним и Морнарице.

61. Службу у позадини војске обављају многобројни органи, установе и команде са различитом спремом и погледима, с тога је највећа дужност Команде Позадине Врховне Команде а такође и Армијских да потребним упутствима, наређењима и контролом доводе у склад њихов рад.

62. Команда Позадине Врховне Команде увек тачно прорачунава потребе за најближу будућност. Ове прорачуне израђује на основу захтева Армијских Позадинских Команада.

У овим прорачунима утврђује се:

а) На који начин треба подмиривати поједине потребе;

б) Која се количина може на лицу места наћи;

в) Колико се потреба, каквих и како морају требовати из позадине и дотурати;

г) За које се време имају потребе требовати и дотурати из позадине;

д) Како да се најрационалније искористе сва транспортна средства за ово.

63. Команда Позадине Врховне и Армијске Команде регулишу целокупну позадинску службу наређењима и упутима. Да би оперативне трупе благовремено биле обавештаване о свему потребном за њихово издржавање и остало, уноси се у оперативне заповести једна тачка концизне и кратке садржине. Сав остали детаљ по овом питању регулише се наређењима команада позадинских као допуна оперативних заповести.

64. Да би се позадинска служба вршила како треба, у реду и на време, потребно је познавати њену ситуацију до детаља. Ово се постиже сталним вођењем евиденције, слањем свакодневних или недељних или периодичних извештаја вишим командама и обавештавањем о приликама у својој команди и т. д.

Потребе се захтевају писменим рапортима (требовањима), у хитним случајевима и депешом.

Комадне дивизија шаљу Команди Армијске Позадине увек у препису наређења којима регулишу позадинску службу. Армијска Команда Позадине шаље наредбе и заповести већег значаја Команди Позадине Врховне Команде обавештавајући је увек о важнијим догађајима.

65. Јединице и установе ван састава армија, које оперишу у захвату армијске зоне, дужне су стално обавештавати Команданта Армије и Команду Армијске Позадине о месту своје команде, о путовима

којима се крећу, о саобраћајима на тим путовима, о местима преноћишта, о кретању и груписању својих возова и т. д. пошто је ово потребно Армијској Команди Позадине ради регулисавања њиховог снабдевања, евакуације непотребног и целокупне позадинске службе.

66. Исто тако су дужне и територијалне команде (армијске и дивизиске области и војни окрузи) подносити потребна извешћа и обавештења на својој територији Командама Армијских Позадина о свему ономе што је потребно да Команда Армијске Позадине зна.

67. Извешћа о бројном стању подносе се редовно сваког дана и то свака нижа команда прво претпостављеној вишој команди у виду јутарњега рапорта по одредбама Правила Службе.

Требовање људства и стоке за трупне јединице ради попуне, захтева се најхитнијим путем од прво претпостављене команде. Армијске јединице требују ово од Армијске Команде Позадине.

Требовање људства за специјалне послове и позадинске установе (за образовање војних станица, радну снагу и т. д.) врши се одвојено засебним рапортима.

68. Кратка извешћа о стању материјалне спреме подносе редовно свакога дана: ниже команде, установе и јединице прво предпостављеној команди, ако се другојачије не нареди, излажући стање материјалне спреме. Више команде: дивизије и армије и т. д. подносе засебна извешћа према потреби било посведневно било периодично како то буде регулисала Команда Позадине Врховне Команде.

Све установе за снабдевање и евакуисање неизоставно свакодневно подносе извешћа (најдаље до 21 час) шта је све тога дана дошло, отишло и шта је остало, (хране, спреме, рањеника, болесника и т. д.)

Сва извешћа о материјалној спреми морају бити скрупулозно тачна.

Требовања свеколике материјалне спреме врши се по одредбама Административног правила за мобилно и ратно доба.

69. Команда Армијске Позадине дужна је да подноси периодична извешћа о материјалном стању целе армиске зоне својој команди армије (оперативном делу) и Команди Позадине Врховне Команде. Ово нарочито кад су у изгледу нове операције или ма какве веће промене.

Команда Позадине Врховне Команде извештава о стању материјалне спреме редовно Врховног Команданта (начелника оперативног дела Врховне Команде) и Министарство Војно и Морнарице.

70. Основица за искоришћавање месних средстава своје властите државе јесу постојећи закони и наређења још за време

мира издата и ратни закони у колико постоје, као и ратне потребе.

У непријатељској земљи поступа се такође по истим начелима, узимајући у обзир о овоме одредбе Хашке Конференције и административна правила за мобилно и ратно доба.

71. При искоришћавању месних средстава важе ова упуства:

а) Куповати или реквирирати у првом реду храну, спрему, материјал за обућу (обућу) и преносна средства, па остало;

б) Користити сва средства за становање, особито зими;

в) Узимати радну снагу;

г) Користити првенствено општине, па и срезове за одржавање или израду путева, подизање телеграфских телефонских линија, прикупљање ратног материјала по бојишту и т. д.

д) У непријатељској земљи искоришћавати и новац из државних каса и установити ратну порезу;

ђ) Захтеви о потребним количинама средстава упућују се увек у својој земљи општинским и среским властима, а у непријатељској по могућству;

е) Све ове послове обављати са потребном обазривошћу, штедећи у колико се може становништво, али и водити рачуна да се потребе војске задовоље; и

ж) Органи који врше прикупљање месних средстава увек су снабдевени пуномоћјем са тачним назначењем: шта, колико, за кога, и по чијем наређењу имају узети.

Команда Позадине Врховне Команде на основу постојећих правила и прописа, издаје потребна наређења и упуства, којима регулише искоришћавање месних средстава.

72. Правило је да свака Армија користи месна средства у захвату армијске зоне. Подчињеним јединицама и установама Команда Армијске Позадине одређује просторије за искоршћавање месних средстава, иначе оне користе ова средства из просторије назначене им за становање и за кретање.

73. Команде, јединице и остале трупе избачене испред фронта армијског користе месна средства у већој мери, ако то дозвољавају њихови задаци. Они су дужни да најбржим начином јављају Команди Армије или Команди Армијске Позадине о прикупљеним и постојећим месним срествима.

74. Команде Армијских позадина морају тачно знати за своју армијску зону:

Њену моћ у свком погледу;

Куповања која су наређена и њихов успех;

Количину радне снаге и транспортних срестава коју могу добити са те просторије;

Шта се и колико може реквирањем добити и т. д.

2. Дотурање потреба и евакуисање непотребнога.

75. Савремене потребе оперативне војске су огромне. Већина потреба мора јој се дотурати из позадине (целе земље). Дотурање ових врши се превожењем железницом, бродовима, аутомобилима, комором и т. д. У дотурање потреба оперативној војсци спада и превожење допунских јединица из позадине за њену попуну.

76. При дотурању потреба држати се ових правила:

а) Потребе из позадине упућивати непосредно на армијске базе, јер се тиме избегава истоваривање, претоваривање и застајање;

б) Дотурање извршити тако да се превозна средства што мање мењају; и

в) Превозна средства одмах ослободити товара.

77. На местима где армијске јединице, команде и установе примају потребе, које им се дотурају, образују се Армијске базе. Ове су обично по већим железничким или паробродским станицама или на чворовима комуникација у већим варошима. На њима се устројавају Армијске базе са свима органима предвиђеним формацијом војске за ратно доба: слагалишта интендантска, артиљеријска, инжињеријска, санитетска, аутомобилска, депои људи, стоке, превозних средстава и т. д.

У ова слагалишта на армијској бази истоварује се и смешта сав материјал и потребе што се дотурају из позадине и морају се ту прикупљати и чувати. У њих се смештају и резерве у потребама за дотичну армију.

78. Команда Позадине Врховне Команде одређује на које ће железничке и паробродске станице која армија базирати. Команда Армијске Позадине устројева базу на тој станици по чл 77. и то објављује свима потчињеним јединицама и установама.

Правило је да дотурање потреба до армијских база врши Врховна Команда (њена Команда Позадине) и евакуацију у назад; од армијских база па до дивизија Армијска Команда Позадине; а команде дивизија до трупа.

Аарми,ска Команда Позадине регулише и потпомаже дотурање потреба и од дивизија до њихових трупа и армијских јединица у овим случајевима:

а) У случају великих одстојања;

б) Кад су превозна средства недовољна код дивизијских и армијских јединица;

в) Кад више армија користе исте комуникације.

79. Сваки транспорт материјала (муницијски воз, профијантски воз и т. д.) упућен из позадине за армију морају пратити наоружани спроводници. Ово одређује она команда која шаље транспорт. Спроводници

се после предаје транспорта најхитније враћају у своје команде.

80. У местима где се врши стална промена транспортних средстава: из железнице у бродове, или из железница уског у нормални колосек, или из ових у аутомобиле, мора се устројити према величини потреба војна станица: обична или главна. Ова се станица стара за рационално извршење претовара, обезбеђивање од квара и крађе и даље експедиције и настојава да се све то врши у реду и без застоја. Овај се посао може поверити и командама железничких и пристанишних станица.

Исто тако морају се образовати војне станице за претовар и у случајевима када су комуникацијски правци до трупа дугачки па се мора вршити претовар из аутомобила на обична кола или из обичних кола на товарну стоку и т. д.

81. Евакуисање са Војишне просторије обухвата:

рањенике и болеснике;

заробљенике;

стоку: болесну, рањену, и сувишну;

Искварени или сувишни материјал свој и непријатељски:

Разне врсте срестава;

Заоставштину погинулих и умрлих, и све остало што је непотребно.

82. Армијска Команда Позадине прописује начин евакуације од фронта па до

евакуационих станица на железници или води. Евакуационе станице обично су на армијским базама и за њих се додељује нарочито особље, ако у тим местима већ не постоје станице по чл. 72.

Од армијских база евакуисање врши даље Команда Позадине Врховне Команде у договору са Министарством Војним и Морнарице. Ово дириговање састоји се:

а) у самом превожењу;

б) у дислоцирању возова са рањеницима, болесницима и материјалом;

в) у распореду заробљеника.

83. Евакуација болесника и рањеника врши се редовно санитетским возовима или бродовима, што ће наредити Команда Позадине Врховне Команде.

Правило је, да се санитетски возови и бродови морају одмах испражњавати и враћати са позадинске просторије.

3. Рашчишћавање и асанација бојишта.

84. Рашчишћавање и асанација бојишта обухвата:

Купљење рањеника са бојишта;

Утврђивање личности (идендитета) и сахрана погинулих;

Хватање коња без јахача;

Закопавање животињских лешева;

Прикупљање оружја, оружне спреме и осталог материјала са бојишта, и

Поправљање хигијенских прилика на бојишту.

85. Како се поступа са рањеним и погинулим наређује Санитетска Ратна Служба. Остало рашчишћавање бојишта прописује Армијска Команда или, ако је изрично наређено, Команда Армијске Позадине.

Обично се одређује за то један виши официр као Командант са потребним бројем помоћника и радном снагом, која је поглавито од мештана. Бојиште се дели на одсеке.

Трупе се могу употребити за расчишћавање бојишта изузетно, а редовно као стража и надзор над мештанима, узетим за овај посао.

86. Поступак при расчишћавању бојишта начин прикупљања, употребу спреме и евакуацију, као и све остало, прописује Команда Армијске Позадине.

IV.

УРЕЂЕЊЕ ПОЗАДИНЕ

87. У уређењу позадине главна су начела: што правилније предвиђање и што тачнији прорачун, а само кад је ово немогуће брза и паметна импровизација.

Према томе ради обезбеђења правилног живота и рада оперативне војске, целокупна позадина мора да буде добро и правилно уређена, а што зависи у многоме од умешности, усталаштва и енергије позадинских органа.

88 Уређење позадине биће правилно изведено, ако целокупна позадинска (етапна служба) функционише правилно, брзо и без трења.

89. Под етапном службом подразумева се служба свију оних установа за време рата, чији је задатак да омогуће извесне комуникацијске линије за саобраћај трупа, возова и потреба за оперативну војску, као и да војсци пружи сва средства за живот и делање.

Са овога разлога чине се припреме још у време мира, како би те установе могле отпочети рад чиме се огласи мобилизација.

90. Етапа служба обухвата:

а) Снабдевање трупа, стоке и возова свима потребама за време кретања на дотичној комуникацији и смештаја;

б) Пријем и лечење свију болесника и рањеника, који су на пролазу или који су нарочито упућени;

в) Прикупљање, набављање, и отправљање свију потреба, које се на дотичној просторији могу наћи за војску;

г) Старање о организацији и снабдевању оних болница и амбуланата које се отварају у току рата и онима што постоје;

д) Старање о организацији пољопривреде, занатства и индустрије за војне сврхе,

како би војска од тога имала што веће користи за вођење рата;

ђ) Старење о потпуној сигурности свога подручја како у смислу непријатељских дејства, тако и у погледу недопуштених покушаја самога становништва;

е) Старање о исправности свију комуникација;

ж) Старање о исправности свију телеграфско-телефонских постројења;

з) Прибирање потребних статистичких података, који се тичу војске;

и) Прибирање потребних средстава за транспортовање;

ј) Оправке на грађевинама и осталим просторијама што служе војсци;

к) Котролисање свих кретања на комуникацијама и ван њих на целој територији;

л) Извршење реквизиције и контрибуције;

љ) Прибављање радне снаге за све послове;

м) Организовање војно -- полицијске службе;

н) Вршење свију административних послова, који проистичу из предњих функција:

о) Командовање придатим трупним јединицама и управљање радном снагом одређеном за етапну службу;

п) Примена свих мера, која су у вези са уредбом о војној дисциплини и војно казненим законом.

р) Предузимање свију мера за осигурање целокупнога војног саобраћаја на свим врстама војних комуникација.

91. Обзиром на поделу ратишта: на војишну и позадну просторију, и етапна служба дели се у погледу управе на органе који том службом руководе на војишту и оне у позадини. Управом етапне службе у позадини руководи Министарство Војно и Морнарице а на војишту Команда Позадине Врховне Команде.

92. Све установе за отправљање етапне службе јесу територијалне, пошто располажу са извесном територијом над којом се простире њихова власт.

93. Извршни органи етапне сужбе јесу војне станице, на које у главном пада служба из чл. 90.

94. Како су послови извршних органа етапне службе врло разностручни, то ће се њима обраћати и остале гране војне управе, као и команде и остала војна надлештва. Војне станице дужне су извршавати све ове захтеве у границама закона, прописа и наређења.

95. Делокруг рада појединих управних и командних органа у погледу етапне службе опредељује се законима и уредбама који се тичу регулисања њихових дужности и права за време мира и рата.

Делокруг рада извршних органа етапне службе предвиђен је чл. 90. али се тај де-

локруг смањује обзиром на прилике у којима се налази дотични извршни орган.

96. *Према свему овоме уређење позадине обухвата организацију службе:*

А) *На војним комуникапијама: путевима, рекама и морима, жељезницама, ваздушним: телеграфу, телефону, безжичној телеграфији и телефонији, аеропланима и пошти;*

Б) *У снабдевању и његовој организацији: интендантским, артиљеријским, инжињеријским и санитетским потребама и т. д.*

В) *У погледу санитетске службе; и*

Г) *Сигурности и заштите целе позадине.*

97. Уређење позадине врши, као што је речено у чл. 9. и 11. за време мира Главни Ђенералштаб у кооперацији са Министарством Војним и Морнарице; за време рата на војишној просторији Врховна Команда, а на позадњој Министарство Војно и Морнарице.

Органи за вршење позадинске службе на Позадњој просторији у Министарству Војном јесу одељења која постоје за време мира и одељења саобраћајно, мобилизацијско и обавештајно, која се образују за време рата; затим команде армијске, дивизиских области и војних округа.

За Војишну просторију Врховна Команда Позадине са одељењима: Саобраћајним, Интендантским, Артиљериским, Инжињериским, Санитетским и Полициским.

А. — УРЕЂЕЊЕ ВОЈНИХ КОМУНИКАЦИЈА.

98. Уређењем војних комуникација има се обезбедити *правилност, брзина и сигурност војнога саобраћаја у свакоме погледу.*

Да би се успешно обавио војни саобраћај у рату, војна управа користи сва саобраћајна средства, било државна или приватна, у колико су потребна за војничке сврхе.

Да би установе, које рукују саобраћајним средствима, могле да проведу вољу војне управе, као да би се њима успешно и лако командовало и управљало, те се установе по огласу мобилизације *милитаризирају* т. ј. стављају под *одредбе војних закона и прописа. Како се ово врши за поједине гране саобраћајне службе пропусује се нарочитим уредбама.*

99. Која саобраћајна средства и у којој мери и како имају се користити устаљује Главни Ђенералштаб, извештавајући о томе Министарсво Војно и Морнарице.

100. Као извршни органи на војним комуникацијама устројавају се војне станице. Оне могу бити не обичним путевима (друмовима) и зову се војно-путне станице, на рекама и морима као: војно пристанитне станице; на железницама као: војно желез-

ничке станице; на поштама, телеграфима и телефонима као: војно поштанске, телеграфске, телефонске и. т. д. станице.

101. Који ће путеви, реке, мора, железнице, поште, телеграфи, телефони, бежични телеграфи и телефони називати се војним и добити потребно уређење решава у миру Министарство Војно и Морнарице на предлог Главног Ђенералштаба; у рату Врховна Команда.

102. Целокупним војним саобраћајем рукује на Војишној просторији саобраћајно одељење Врховне Команде Позадине; на Позадњој просторији Саобраћајно одељење Министра Војног и Морнарице.

Ова одељења имају специјалне одсеке за сваку врсту саобраћајне службе: железнички, пзовидбени, етапни (позадински), поштанско-телеграфски телефонски и аутомобилски.

Оба саобраћајна одељења: Министарства Војног и Морнарице и Врховне Команде Позадине — формирају се из Саобраћајног одељења Главног Ђенералштаба.

Ова одељења за све време рата у непрестаној су вези и старају се да целокупна служба војног саобраћаја тече без трења.

1. Војни путеви (друмови).

103. Војни путеви уређују се на тај начин, што се дуж путева на извесном одстојању устројавају *војно путне станице*

за вршење свију или појединих послова, изнетих у чл. 90.

Војни путеви у захвату војишне просторије, као и они, на којима се, због недостатка железница и пловних река, врши стални саобраћај разноврсним возовима или пешице, уређују се устројавањем војно путних станица на међусобном растојању од једног марша.

На позадњој просторији и осталим војним путевима војне станице постављају се у мирнодопским гарнизонима и осталим важнијим центрима за пољопривреду, занатство, индустрију и трговину где је потреба.

104. Мирнодопске гарнизоне врло је згодно узимати за места војно-путних станица, јер се поједине мирнодопске војне установе у тим гарнизонима могу врло лако и брзо при огласу мобилизације претворити у војне путне станице. Те установе још за време мира припремају све што треба да станица отпочне дејсавовати још првога дана мобилизације.

105. Како је значај појединих војно путних станица врло различит, што зависи од њихове улоге, богатства територије на којима се налазе и од места у којима се устројавају, то је и њихово уређење различито. Према овоме оне се деле на главне и обичне војно путне станице. Њихов састав прописује ратна формација.

106. Дужност и делокруг сваког органа у војно путној станици прописује упутом Министарство Војно и Морнарице на предлог Главног Ђенералштаба.

107. Војно путне станице отпочињу дејствовати: оне што се формирају од мирнодопских установа првога дана мобилизације, а оне што се нове устројавају најдаље четвртог дана мобилизације.

108. Да би војнопутне станице могле отпочети своје дејство у горе предвиђеном року треба још за време мира извршити ове припремне послове;

а) Прописати формацију војно путних станица;

б) Ратним распореаом одредити особље;

в) За време мира још назначити војне путеве и места у којима ће се устројити војно путне станице и какве, као и на који начин се образују за време мобилизације;

г) Устројити и попунити јединичне спискове са стоком, возовима и људством за етапну службу. Устројити и попунити јединичие спискове за станичне трупе и станичне радничке команде;

д) У местима, где ће се устројити војно путне станице, пописати још за време мира зграде за смештај станице, магацине за смештај хране и потреба и зграде за кантоновање трупа;

ђ) Пописати пекарнице и млинове и њихову моћ за 24 часа. Тако исто и сва

индустријска предузећа, која војсци за времерата могу бити од макакве користи;

е) Одредити сва села, варошице и вароши што улазе у рејон дотичне станице;

ж) За сваки рејон саставити спискове нераспоређене коморе, коју станица може користити за своје потребе;

з) Пописати све објекте на војним путевима, који се имају осигурати или су осигурани ради извођења мобилизације;

и) Пописати све знатније фирме у означеном рејону, које се баве трговином људске и сточне хране и дрвима за гориво и грађу, као и осталим артиклима потребним за војску;

ј) Прикупити податке за настањивање војске у одређеном рејону, као и могућност за снабдевање водом;

к) Пописати све радионице за оправку саобраћајних средстава на путовима и пловним рекама.

109. Послове под а, б и в свршава Министарство Војно и Морнарице, а све остале послове команада армијских и дивизијских области као управних и команде војних округа као извршни органи. За ту службу нарочито се брину у армиским и дивизиским областима начелници штабова, а у војним окрузима одређују се нарочити официри за статистику, који се поред осталог старају о извршењу свију осталих послова изложених у члану 108.

110. О одржавању и оправкама војних путева на Војишној просторији воде рачуна. Инжињерско одељење Врховне и Армијске Команде Позадине и референти инжињерија у дивизиским командама, сваки у захвату своје надлежности, а са срествима која им стоје на расположењу.

О одржавању и оправљању војних путева на Позадњој просторији стара се инжињериско-техничко одељење Министра Војног и морнарице и инжињерска одељења Армијских обласних команди и референти инжињерија по дивизиским обласним командама.

Војно путне станице у колико постоје на Војишној и Позадњој просторији извршни су органи и врше одржање пута својим трупама и придатим инжињерима.

111. Сви војни путеви који су на Позадњој просторији и на Војишној зони Врховне Команде треба да су удешени за аутомобилски саобраћај. Ово по могућству и на Армијским зонама.

Са овога разлога мора се још за време мира водити тачна евиденција о стању војних путева у Главном Ђенералштабу, па предузимати целисходне мере за дотеривање њихово у горе поменутом смислу.

112. На основи израђеног уређења Позадине у Главном Ђенералштабу назначује се, које војно путне станице имају се успоставити као нове при огласу мобилизације, а које ће се развити из мирнодопских установа.

И за једне и за друге предвиђене војне станице устројавају се јединични спискови, које воде војни окрузи на чијој се територији те станице образују. Поред вођења јединичних спискова Војни окрузи спремају још за време мира све књиге, формуларе и остали канцеларијски материјал како би станице могле одмах почети да делују.

Канцеларијски намештај користи се од оних команада, које напуштају за време рата гарнизон. У местима где не постоје мирнодопски гарнизони реквирира се првенствено из државних надлештава, па у недостатку од приватних.

113. За војно путне станице треба још за време мира припремити и сав алат потребан за радничку команду. Састав радничке команде и врсту алата прописује упут за вршење службе на војно путним станицама.

Овај алат требује и чува она команда која устројава и јединични списак станице. При мобилисању станице и тај се алат предаје одговорном станичном органу.

114. Однос војно путних станица према војним властима исти је као и осталих војних надлештава, имајући у виду да командант војне станице има ранг команданта пука, ако је војно путна станица Главна, а ранг команданта батаљона, ако је обична.

Војно путне станице су административни органи III степена.

Ако је потребно да командант станице има већи ранг и станица већи административни степен о томе решава највећа Позадинска команда.

115. Однос војно путне станице према грађанским властима у захвату станичног рејона је следећи:

Општинске и среске власти подчињене су команданту војне станице у свима питањима који се тичу војске, и њене сигурне акције и он са њима непосредно општи; са вишим грађанским властима општи преко прво првопредпостављенога, а у хитним случајевима и директно.

Путари и цивилни надзорници путева, ако су на војним путевима, и ако у опште постоје, подпадају од дана мобилизације под команданта војне станице у чијем су рејону.

Сва грађанска, индустријска пољопривредна и остала предузећа, која су ангажована за службу војске, а у рејону су војно-путне станице, подлеже општој контроли команданта војне станице.

116. Као што се може више војних станица ставити под надзорништво војних станица (чл. 36. ове уредбе) исто се тако извесан број војних путева може ставити под назорништво Војних путева. Обично

се ови органи спајају и носе име *надзорништво Војних Путева и Станица.*

Који војни путеви и које војне станице улазе у једно Надзорништво Војних Путева и станица, као и ко ће бити надзорник и којих војних путева и станица, утврђује још за време мира Главни Ђенералштаб при Уређењу Позадине, а за време рата Команда Позадине Врховне Команде за Војишну просторију, а Саобраћајно одељење Министарства Војног и Морнарице за Позадњу.

Састав Надзорништва Војних Путева и Станица прописује ратна формација.

Дужност Надзорника Војних путева и станица прописује упутом Министарство Војно и Морнарице на предлог Главног Ђенералштаба.

Надзорници војних путева и станица имају права власт Команданта Бригада.

2. Речни и морски путеви.

117. Задатак позадинске службе на речним и морским путевима готово је исти као и на обичним путевима. Војно-путне станице врше поменуту службу и на тим путевима, ако су тако постављене, да се налазе у важнијим пристаништима. У противном, устројавају се нарочите војно пристанишне станице или се делегирају из војно-путних станица само пристанишни официри.

119. Војно-путне станице у пристаништима или војно пристанишне станице поред службе изложене у чл. 90. врше и ове послове:

а.) Снабдевају храном све трупе, јединице и установе, које су запослене на реонону те станице у вршењу службе на дотичној реци или мору;

б.) Примају и отправљају све војне транспорте који су њима упућени за пријем или даљу експедицију;

в) Подижу или реквирирају потребне одаје или зграде на пристаништу или у његовој непосредној близини за смештај војне робе и материјала који приспева у пристаниште;

г) Осигуравају радну снагу за све послове, који се обављају у пристаништу;

д) Брину се о сигурности и реду у пристаништу;

ђ) Старају се о свима санитетским мерама, које треба предузети, те да се не би развиле епидемичне болести;

е) Устројавају амбуланте или болничке постаје за болеснике, који не могу да издрже даље трвнспортовање;

ж) Одређују локале за смештај трупа;

з) Ако је пристаниште одређено за деобу топле хране или воде ешалонима, који се превозе по реци или мору, онда устројавају нарочити орган за кување и деобу хране и воде;

и) Снабдевају храном и осталим потребама и сав војни персонал, који путује на бродовима у циљу вршења саобраћајне службе, као и персонал који врши осигурање дотичних пловних линија.

120. Рејон војно пристанишних станица у погледу позадинске службе одређују се обзиром на потребе дотичног пристаништа и на близину суседних војно-путних станица.

121. Да би војно-пристанишне станице могле одмах по огласу мобилизације и почетом превозу трупа да дејствују, војно територијалне команде, којима се то буде наредило, још у миру припремају:

а) Поред онога што је изложено у чл. 107. под тачкама а, б, в, г, д, ђ, е, ж, ј, и, к и потребне уговоре о подизању нужних грађевине у пристаништу, магацина, дизалица о остала уређења потребна за правилну функцију пристаништа;

б) Да припреми сав остали материјал за уређење команде, која ће кувати и издавати топло јело; и

в) Да припреми санитетски материјал и лекове за образовање амбуланте и прихватне болнице.

122. У споредним пристаништима, са мањим саобраћајем, не устројавају се потпуно војне-пристанишне станице, већ се одређују официри са сличним дужностима и то обично неке суседне војно-путне ста-

нице или најближе војно-пристанишне станице.

123. Све остало речено за војно-путне станице важи и за пристанишне.

124. Службом уређења војних обичних, речних и морских путева за позадинску службу руководе етапни одсеци у Саобраћајном одељењу Министарства Војног и Морнарице и Команде Позадине Врховне Команде.

125. Врло је важно организовати контролну службу свеколике службе по војно-путним и војно-пристанишним станицама. Ову контролу дужна је да врши на војишној просторији Каманда Позадине Врховне Команде а на позадњој армиске и дивизиске обласне команде, а по потреби и команде војних округа. Контрола треба да је врло честа и необично строга.

126. Служба позадинских органа састоји се у контроли уређења војних станица и њиховог правилног функционисања у сваком погледу. За надзорне органе узимају се нарочито погодни официри, рачуноиспитачи, нижињери, представници трговине, индустрије, занатства, пољопривреде и т. д.

Делокруг ових надзорних органа прописује нарочитим упутом Министарство Војно и Морнарице односно Команда Позадине Врховне Команде.

3. Железнице у позадини војске.

127. Да би се експлоатацијом железничке мреже ратишта могле у рату да огарантују све оне користи, које војна управа има права да очекује, *неопходно је потребно*, не само да је та железничка мрежа грађена и развијена обзиром на стратегијске потребе војске, и да је технички усавршена за интензиван саобраћај, него *да је још благовремено потпуно војнички организована.*

128. Организација ратне војне железничке службе обухвата:

Организацију управљања овом службом на нашој државној територији;

Организацију железничке службе у опште узев, на заузетој непријатељској територији;

Употреба железничких јединица у рату;
Осигурање железница;
Уређење железничко-полицијске службе;
Уређење железничко-санитетске службе;
Припрему и организацију стратегијских преноса војске и војног материјала.

ОРГАНИЗАЦИЈА УПРАВЕ ВОЈНО-ЖЕЛЕЗНИЧКЕ СЛУЖБЕ НА НАШОЈ ДРЖАВНОЈ ТЕРИТОРИЈИ.

а. Подела железничке мреже на позадњу и војишну мрежу.

129. Сходно Закону о Устројству Војске и Закона о уређењу Министарства

Саобраћаја, чим се огласи мобилизација, све железнице на нашој државној територији (дакле државне и приватне) и то како материјал, тако и сав персонал прелази аутоматски и без икаквих формалности под војну управу.

130. До завршетка концентрације војске, пелокупном војно-железничком службом у земљи управља Главни Ђенералштаб, а чим се концентрација војске заврши и штаб Врховне Команде образује, железничка се мрежа дели на два дела:

На позадњу мрежу која потпада под управу Министарства Војног и Морнарице; и

На војишну мрежу која потпада под Врховну Команду.

б. Дирекција војно-железничке службе Врховне Команде и железнички одсек Министарства Војног и Морнарице.

131. Непосредну управу над *позадњом* железничком мрежом има у својим рукама Шеф железничког одсека Саобраћајног одељења Министарства Војног и Морнарице а управу над *Војишнном* мрежом директор војно-железничке службе Саобраћајног одељења Врховне Команде.

Дирекција војно-железничке службе Врховне Команде формира се из железничког одсека Саобраћајног одељења Главног Ђенералштаба, чији шеф постаје директор,

а на чело железничког одсека Министарства Војног и Морнарице долази помоћник железничког одсека Главног Ђенералштаба.

Формацијски састав Дирекције војно-жељезничке службе Врховне Команде прописује ратна формација војске, а јединични списак Дирекције чува и води жељезнички одсек Главног Ђенералштаба.

Директор војно-железничке службе Врховне Команде и шеф железничког одсека Министра Војног и Морнарице у сталној су и непосредној вези, тако да се ни у једној прилици и ни за најкраће време не сме да осети никаква тешкоћа у саобраћају због поделе мреже на војишну и позадњу зону.

132. Дирсктор војно-железничке службе Врховне Команде и шеф железничког одсека Министарства Војног и Морнарице управљају експлоатацијом железница одговарајућих мрежа у смислу најбољег њиховог искоришћавања за војне сврхе. Они пројектују и уређују све веће војне транспорте у своме делокругу и старају се, да се они као и сви остали војни транспорти извршавају: у реду и без икаквог застоја.

Они се исто тако старају и о сигурности железничких објеката на својој мрежи, па су с тога позвани, да благовремено предузимају све мере, да се евентуални квар за најкраће време одклони и наступеле неисправности доведу у ред.

133. Директору војно железничке службе Врхорне Команде и шефу железничког одсека Министарства Војног и Морнарице подчињени су: а) команданти мрежа, линија и станица; б) све милитаризирано и на егзекутивној служби употребљено жељезничко особље, које, за грешке у техничком вршењу службе кажњава само по доставама и представкама стручних органа, дакле техничких старешина железничара у егзекутивној служби; и в) све трупе ангажоване на осигурању железничких линија, које припадају мрежи војишног, односно позадњег дела ратишта.

У погледу употребе, Директор војно-жељезничке службе Врховне команде има под својом управом и Железничку Команду за сво време рата.

И један и други имају права и власт бригадног команданта, а ако су на реду да добију положај команданта дивизије онда имају права и власт команданта дивизије.

в. Команде железничких мрежа.

134. *Војни одсеци* при Дирекцијама државних железница у: Београду, Загребу, Суботици и Сарајеву, одмах по огласу мобилизације претварају се у *Команде железничких мрежа дирекције: Београдске, Загребачке, Суботичке и Сарајевске.* Исто тако и војна канцеларија при управи Јужних Железница у Љубљанц образују за-

себну *Команду железничке мреже јужних железница у Љубљани.*

Све ове команде железничких мрежа функционишу до последњега дана демобилизације без обзира на то, да ли је која од железничких дирекција на војишном или позадње делу ратишта.

134. Командант железничке мреже је старији пуковник одређен на то место ратним распоредом, а његов помоћник је редовно дотадањи шеф војног одсека исте железничке дирекције. Њих двојица са директором железничке дирекције образују комисију која управља експлоатацијом целокупне мреже дотичне Дирекције, са гледишта њеног најбољег искоришћавања за војне сврхе. Ако се директор железница у неком питању не буде сложио са командантом мреже, он ће о томе поднети представку својој предпостављеној власти, али ће се то питање без чекања на решење више инстанције, решити и спровести по мишљењу команданта мреже.

135. У састав команде железничке мреже, сем команада железничких станица, улази још извесан број виших и нижих официра и подофицира, за административну и контролну службу.

Све официре, који по ратном распореду улазе у састав команде железничких линија, распоређује још у миру железнички одсек Главног Ђенералштаба, ради чега

води и чува списак Команада железничких мрежа.

136. Командант жељезничке мреже поред управљања експлоатацијом у смислу горњег члана, још:

а) пројектује и уређује све војне транспорте на својој мрежи, ради чега општи непосредно са свима командама установама и надлештвима, која имају потребу за вршењем преноса војске и војног материјала;

б) стара се о уредном и најбржем извршењу свих војних транспората, како оних које је сам пројектовао и наредио тако и транспората, који само прелазе преко његове мреже;

в) стара се о сигурности железничких пруге на својој мрежи, па су му с тога и подчињени, у погледу употребе, све јединице ангажоване на осигурању на тој мрежи;

г) Управља службом свих команданата железничких линија и железничких станица на својој мрежи, даје тон и правац њиховом делању;

д) управља железничко-санитетском службом на својој мрежи, бринући се нарочито: за чистоту железничких станица, чистоту и дезинфекцију вагона, за сузбијање инфекциозних болести и за здравствено стање целокупног подчињеног му људства;

ђ) управља железничко,-полицијском службом у своме делокругу, ради чега су му подчињени сав полицијски персонал и жандармерија запослена на његовој мрежи, и

е) у дисциплинском погледу има под собом још и све милитаризирано и на егзекутивној служби употребљено железничко особље одговарајуће железничке Дирекције, које за грешке у техничком вршењу службе кажњава само по рефератима и доставама стручних органа, дакле техничких старешина егзекутивне службе.

137. Помоћник команданта железничке мреже помаже команданта у свима пословима, али је његова предузимљивост и иницијатива нарочито потребна и обавезна по питањима пројектовања и извршења војних траоспората. За неуредно и споро извршење војних транспората, подједнако су одговорни и командант железничке мреже и његов помоћник.

138. Команда железничке мреже ради најбољег и најбржег обављања послова дели се на ове делове:

1. одсек за извршење војних транспората;
2. одсек за осигурање железница;
3. одсек железничко-полицијски, и
4. одсек санитетски.

Детаљ формацијског састава прописује се ратном формацијом војске.

139. Командант железничке мреже има права и власт команданта бригаде а ако је био на положају команданта дивизије, онда има права и власт команданта дивизије. По-

моћник команданта мреже има права и власт команданта пука.

Шефови одсека команде железничке мреже имају права и власт команданта батаљона.

г. Команде железничких линија.

140. На важнијим железничким линијама мрежа свих железничких Дирекција у земљи, дакле Дирекције: Београдске, Суботичке, Загребачке и Сарајевске и Јужних железница, одмах по огласу мобилизације устројавају се линиске команде по пројекту Главнога Ђенералштаба, чији железнички одсек још у мирно доба назначује команданте линија и остале њима придате официре чији списак чува и стара се о њиховој способности за ову службу.

141. Под команду једне железничке линије могу се ставити према потреби и споредне железничке линије или краци, који утичу у главну железничку линију и са њом чине целину.

Чим, пак, престане потреба да једна железничка линија има своју команду, та се команда укида и преноси на коју другу железничку линију, која је значајна са гледишта извршења војних преноса. а нема своје команде.

Одлуку о проширењу надлежности команде једне железничке линије на суседне споредне линије и кракове, као и одлуку

о укидању постојећих, и формирању нових линијских команди, доносе, на предлог одговарајућег команданта железничке мреже за војишну мрежу Директор војно железничке службе Врховне Команде, а за позадњу мрежу шеф железничког одсека Министарства Војног и Морнарице.

142. Команду железничких линија образују: командает, ађутант и два нижа официра придата за контролу и осталу службу. Детаљ формацијског састава ове команде прописује се ратном формацијом војске.

Командант линије има права и власт команданта пука, ако је потпуковник или пуковник, а права и власт команданта батаљона, ако је мајор.

143. Командант железничке линије нема право да се меша у технику вршења железничке сдужбе, за коју је одговоран железнички персонал, али је позван да прати рад железничког особља и да чини потребне представке команданту мреже. Сем тога командант линије има и ове дужности:

1. да се стара о брзом и уредном извршењу свих војних транспората, који прелазе његову линију, или се у опште извршују у његовом делокругу;

2. да пројектује и уређује све мање војне транспорте који полазе са железничких станица њему подчињених;

3. да се стара о безбедности и сигурности своје железничке линије ради чега су му у погледу употребе потчињене јединице, ангажоване на осигурању те линије;

4. да управља службом команданата железничких станица на својој линији, као и железничко-полицијском службом, ради чега су му потчињени сви жандарми запослени на његовој линији;

5. да управља у своме делокругу железничко-санитетском службом у смислу наређења и упута команданта мреже;

6. у дисциплинском погледу има под собом све милитаризирано и на егзекутивну службу употребљено железничко особље његове линије, с тим, да за грешке у техничком вршењу железничке службе, има право кажњавања само по доставама и представкама стручних органа, дакле техничких старешина железничара; најзад

7. за случај евакуације управља евакуисањем његове линије у духу добијених упустава од команданта мреже.

д. Команде железничких станица.

144. Одмах по одпуштању налога за мобилизацију, а по неки пут још у току затегнутих дипломатских односа дакле још пре него што је мобилизација наређена, на свима важнијим и већим железничким станицама, образују се команде железничких станица. Ове команде образују команданти

армијских области од активних официра и подофицира, по пројекту још у мирно доба спремљеном, а функционишу до завршетка мобилизације.

Обзиром, пак, на потребе брзог и уредног извршења концентрације војске, Главни Ђенералштаб још у миру израђује пројекат о томе на којим ће се железничким станицама устројити команде, и назначује команданте тих станица и њима придатих официра, од официра употребљивих за ту специјалну службу.

Списак ових официра води се и евиденција о њима врши се у железничком одсеку Главног Ђенералштаба.

145. Формацијски састав команде железничке станице је различит, у зависности од величине станице и од величине утовара и истовара војске и војнога брута на тој станици. Нормални састав команде железничке станице је: командант и један помоћник са потребним нижим особљем, а изузетно командант може имати два помоћника или немати ни једног, ако за њега нема потребе. Детаљан формацијски састав прописује се ратном формацијом војске, а које ће јачине бити која станична команда, у току концентрације, регулише железнички одсек Главног Ђенералштаба својим пројектом.

147. По свршетку концентрације војске команде извесних железничких станица губе

свој значај и престају да функционишу, док се с друге стране јавља потреба за формирање нових станичних команди, на железничким станицама, где дотле нису постојале.

Одлуке за укидање постојећих и формирање нових команада железничких станица од персонала, који им стоји на расположењу, доносе команданти железничких мрежа и то за све време од завршетка концентрације до почетка демобилизације.

147. Надлежност команданта железничке станице у овоме је:

1. руководи укрцавањем и утоваром, искрцавањем и истоваром свих војних возова, који се на његовој станици утоварују или истоварују, старајући се да се тај посао врши у реду и безусловно за време одређено прописом или специјалним вишим наређењем;

2. стара се, да се војни и остали железнички саобраћај на његовој станици ничим не омета, ради чега прати рад железничког персонала и чини потребне представке команданту линије, односно команданту железничке мреже али се не сме мешати у техничко вршење железничке службе;

3. стара се о сигурности своје станице ради чега му се подчињава станична стража, као и контра авијонска оруђа (топови и митраљези) употребљени за обезбеђење станице;

4. води рачуна о безбедности државне имаовине; одржава ред на станици и предузима све мере за спречавање непријатељске шпијунаже ради чега су му подчињени станични жандарми, а по који пут придати полицијски органи (чиновници и детективи);

5. води рачуна о чистоти и хигијенским приликама на железничкој станици, о здравственом стању железничког особља, о дезинфекцији станице и о спречавању ширења инфекциозних болести;

6. у дисциплинском погледу има под собом сем војног и полицијског персонала још и све станично милитаризирано железничко особље, које за грешке у техничком вршењу службе има право кажњавања само по доставама и рефератима техничких старешина железничара.

Детаљ уређења команде железничке станице и појединости делања команданата железничких станица и осталог подчињеног му персонала, прописује се нарочитим упутом.

148. Командант железничке станице има право и власт команданта батаљона ако је капетан, а право и власт командира чете ако је поручник или потпоручник.

Помоћник команданта станице има право и власт командира чете.

ОРГАНИЗАЦИЈА ЖЕЛЕЗНИЧКЕ СЛУЖБЕ НА НЕПРИЈАТЕЉСКОЈ ТЕРИТОРИЈИ

а) општи основи.

149. Железнице на непријатељској заузетој територији експлоатише Врховна Команда са Жељезничком Командом уз припомоћ:

а) Милитаризираног железничког особља повученог из Отаџбине из састава појединих Дирекција државних железница; и

б) Нижег железничког персонала на заузетим железничким линијама, ако је тај персонал наше народности, лојалан и одан.

б) Организација Управе.

150. Организација управе железничке службе на непријатељској заузетој територији слична је са организацијом исте службе за железничку мрежу Отаџбине, а разлика се појављује само у уређењу *управних органа*, који су на непријатељској територији не само органи за искоришћавање железница за војничке сврхе, већ и органи за стварно управљање целокупном техничком железничком службом.

151. На непријатељској заузетој и окупираној територији свака железничка станица мора имати свога команданта. На станицама треће категорије, у недостатку официра, могу се за команданте жељезничких станица употребити и бољи подофицири.

Надлежност, права и власт команданата железничких станица на непријатељској територији исте су као и у својој земљи. Види чл. 147.

152. Уређење команада железничких линија, права и власт и дужности команданата на заузетој исте су као и на железничкој мрежа Отаџбине.

153. Чим дужина заузетих непријатељских железничких линија — пруга на једноме правцу пређе пређе цифру од 100 км. за управљање експлоатацијом те заузете мреже формира се *команда железничке мреже*.

Свака Команда Железничке Мреже има своје име, према називу покрајине на којој се железничка мрежа налази. На пример: *Команда Барањске Железничке Мреже.*

154. Командант железничке мреже на непријатељској територији је пуковник, а помоћник виши или нижи резервни официр или обвезник чиновничког реда, по професији железнички, виши машински инжињер или виши саобраћајни чиновник.

Командант железничке мреже управља целокупномегзекутивномжелезничкомслужбом на својој мрежи, а сем тога има надлежност права и власт предвиђену чл. 137 (у одељку Б. под в.)

155. Помоћник команданта железничке мреже на непријатељској просторији стручан је саветник команданта по свима питањима

управљања техничком железничком службом те је за ову службу он у првом реду и одговоран.

Има права и власт команданта пука, ако је виши официр или чиновник, а команданта батаљона ако је нижи официр или чиновник.

156. Команда Железничке Мреже на непријатељској територији дели се на ове одсеке:

1) Одсек саобраћајни;
2) „ за одржавање и грађење;
3) „ машински;
4) „ за снабдевање;
5) „ за извршење воj. транспората;
6) „ иследничко-полициjски; и
7) „ санитетски.

Детаљ формациjског састава прописан је ратном формациjом војске.

в) Снабдевање и остале службе.

157. Снабдевање свих железничких мрежа на заузетој непријатељској територији: возним парком, угљем, мазивом, резервним деловима, канцелариjским материjалом и свим другим потрошним материjалом врши Министарство Саобраћаја.

Сем овога, Министарство Саобраћаја организује и управља осталим материjалним гранама службе на заузетим железницама, као: благајничком, комерциjалном, тариф-

ском, контролом прихода и другим сличним службама.

За ову службу ангажује се железничко особље повучено из Министарства Саобраћаја и Дирекциjа Државних Железница; све особље редовно милитаризирано.

Употреба железничке команде у рату.

158. Железничка Команда у току целога рата редовно дела на војнишној зони ратишта, а подчињена је Директору Војно-железничке службе Врховне Команде.

Само изузетно и за краће време, ако прилике и послови на војишту дозвољавају, може се извесан део Железничке Команде употребити и на хитним пословима позадњег дела ратишта.

159. Технички пук Железничке Команде запослен је у рату на овим пословима — радовима:

1. Гради нове и премешта постојеће линије и мреже колосека 60 см.

2. Поправља покварене железничке пруге и објекте на заузетој непри ателjској територији, или на линијама војишне просторије наше земље;

3. Гради нове мање линије (кракове, спојне колосеке и т. д.) нормалнога колосека на војишту; и

4. Подиже рампе, укрснице, колосеке и друге објекте на постојећим железничким

пругама нормалног колосека на војишту, ради појачавања њихове моћи.

Саобраћајни пук железничке команде на овим је пословима:

1. Самостално експлоатише мрежу колосека 60 см. на војишту;

2. Експлоатише железничке линије нормалног колосека на заузетој непријатељској територији уз припомоћ цивилног милитаризираног железничког особља узетог из железничких Дирекција наше државне мреже, или затеченог на заузетим линијама, ако је лојално и нама наклоњено; и најзад

3. Помаже милитаризирано железничко особље у експлоатацији предње (непријатељу изложене) зоне војишне мреже нормалнога колосека.

Осигурање железница.

160. Служба осигурања железница има за циљ да огарантује безбедност железничких линија и објеката на њима од непријатељских или злонамерних покушаја са земље и из ваздуха.

161. Железнице се осигуравају у мобилно и ратно доба, а у миру за време штрајка и нереда у земљи.

162. Целокупан посао, који се односи на осигурање железница разрађује се у мирно доба у командама армијских и дивизиских области и то тако, да су сви пројекти, упути и прописи у свако доба потпуно завршени и припремљени, те да по издавању налога за стварно поседање железница, извршење овога тече глатко, брзо и без икаквих препрека.

163. За осигуравање железница употребљавају се принципијелно и редовно: контраавијонска оруђа (топови и митраљези) и трупе трећег позива или последње одбране старача. Изузетно, у миру, за време штрајка на железници или нереда у земљи, као и у току мобилизације, могу се место трупа трећег позива и последње одбране употребити кадровске јединице, а исто тако и у рату, под нарочитим околностима, могу се за ова обезбеђења одвојити и делови оперативне војске.

164. Људство употребљено за осигурање железница под нормалним приликама (III позив и последња одбрана старача) треба да припада најстаријим класама и да је изабрано из општина, које су у непосредном суседству железничких линија и објеката, које треба да обезбеђују.

165. Трупе ангажоване за обезбеђење железница подчињене су, у погледу попуне и снабдевања, својој команди дивизиске области, а ако су узете са територије које удаљене дивизиске области, онда су у погледу снабдевања подређене најближој обласној дивизиској команди. У погледу употребе ове су трупе потчињене командантима

железничких линија, односно железничких мрежа на којима су употребљене.

166. Сав деталь службе обезбеђења железница прописан је *упутом за осигурање железница* за време мобилизације, рата, штрајка на железницама или побуне у земљи.

Уређење железничке санитетске службе.

167. Овом службом управљају на појединим мрежама шефови санитетског одсека Команада Железничких Мрежа

Највиша пак, управа железничко-санитетске службе за војиште у рукама је шефа санитетског одсека Дирекције војно-железничке службе Врховне Команде а за позадњи део ратишта у рукама шефа санитетске секције железничког одсека Министарства Војног и Морнарице

168. Надлежност ових санитетских одсека у овоме је:

1. Воде бригу о чистоћи и дезинфекцији вагона, возова и железничких станица;

2. Воде бригу о здрављу и лечењу милитаризираног железничког особља;

3. Управљају кретањем железничко-санитетских возова;

4. Старају се да се инфекциозне болести сузбијају и железничким саобраћајем не разносе и шире;

5. Назад, старају се да су железничке амбуланте и станичне болнице увек снабдевене санитетским потребама и медикалијама.

169. Шефовима санитетских одсека железничких мрежа потчињени су сви железнички лекари одговарајућих железничких дирекција у погледу вршења службе предвиђене горњим чланом.

Уређење железничко-полициске службе.

170. Железничко-полицијском службом у појединим командама железничких мрежа управљају шефови полицијских одсека тих команада. Највиша пак, управа овом службом за војишну железничку мрежу у рукама је шефа полицијског одсека Дирекције војно-железничке службе Врховне команде, а за позадњу железничку мрежу, у рукама шефа полицијске секције железничког одсека Министарства Војног и Морнарице.

171. Надлежност ових полицијских органа (одсека и секција) при војно-железничким управама у овоме је:

1. Да помажу трупе употребљене за обезбеђење железница у њиховим дужностима, нарочито у погледу хватања сумњивих лица и ислеђивања њихових кривица;

2. Да управљају службом железничке станичне полиције;

3. Да штите од крађе и штете у опште државну имаовину, затим приватну својину путника и робу, која се железницом транспортује;

4. Да ислеђује кривице милитаризираног

железничког особља, као и осталог људства запосленог при одговарајућим управама; и

5. Да отправљају све остале послове полицијско-правне природе своје команде мреже (односно Дирекције војно-железничке службе Врховне Команде и железничког одсека Министарства Војног и Морнарице).

ОПШТИ ОСНОВИ ЗА ПРИПРЕМАЊЕ И ИЗВРШЕЊЕ СТРАТЕГИСКИХ ТРАНСПОРАТА.

172. Под стратегиским железничким транспортима треба разумети превожење жељезницом: војске, хране, муниције и других разних потреба у већим количинама.

173. Стратегиски железнички транспорти обухватају:

1. Мобилизацијске транспорте;
2. Концентрацијске транспорте;
3. Транспорте војске у току операција;
4. Транспорте хране, муниције и других разних потреба у току целога рата;
5. Транспорте за евакуацију, и
6. Транспорте за демобилизацију.

174. *Мобилизацијске транспорте* припремају по инструкцијама Главнога Ђенералштаба још у миру команданти армијских области уз сарадњу шефова војних одсека одговарајућих железничких дирекција.

Концентрацијске транспорте пројектује и припрема Главни Ђенералштаб благовремено, дакле, још у мирно доба, и то

за сваки могући фронт и за све могуће ратне комбинације посебно.

Железничке транспорте војске у току операција и транспорте животних, борбених и других ратних средстава у току целога рата припремају Директор Војно-железничке службе Саобраћајног оделења Врховне Команде за војишну мрежу, а шеф железничког одсека Саобраћајног оделења Министарства Војног и Морнарице за позадњу мрежу ратишта. Ако ови транспорти прелазе са војишне на позадњу мрежу, или обнуто, неопходно је потребан споразум представника железничке службе у Врховној Команди са оним у Министарство Војно и Морнарице. Но, ако се ко и пут ови не буду сложили по коме питању, које се односи на ове транспорте, поступа се по мишљењу Директора Војно-Железничке службе Врховне Команде.

Транспорте за евакуацију и за демобилизацију пројектује и припрема Врховна Команда.

175. Стратегиске транспорте извршују команданти железничких мрежа, по израђеним пројектима и то безусловно у реду, предвиђеном брзином, без закашњења и поремећаја.

Овога ради, између команданата железничких мрежа, без обзира на то, да ли њихове мреже припадају војишној или по-

задњој зони ратишта, мора да постоји стална и непрекидна веза.

176. Непосредно пред почетак, као и у току извршења стратегиских транспората, може наступити потреба за обустављање превожења путника и приватне робе, у потпуности или делимично, према приликама и потребама.

Одлуку за обустављање или редуцирање путничког саобраћаја као и за обустављање превожења приватне робе у потпуности или делимично, доноси за војиште Врховна Команда, а за позадњу просторију Министарство Војно и Морнарице.

177. При извршавању стратегиских транспората треба се придржавати ових општих начела:

1. Да би велики стратегиски транспорти могли одпочети у предвиђено време и да би се извршавали брзо и у реду, неопходно је потребно авизирати их командантима железничких мрежа бар на 48, а најмање толико времена потребно за спремање и распоред возног парка и друге чисто техничке припреме на железници;

2. Одоцњавање возова још у полазним железничким станицама не може се ничим оправдати, ако је пројекат транспората, који је у питању, стварни, а не фиктивни. С тога су команданти мрежа обавезни, да утовар и остали рад на укрцним, дакле полазним, станицама тачно и у духу прописа организују, те да се сви возови апсолутно на време, и за одређено време утоварују, и да са укрцних железничких станица полазе тачно по предвиђеном реду вожње;

3. Возовима, који ма из којих разлога у *току кретања* одоцне и поремете своју маршруту, на станицама дужег задржавања, треба кад год је могуће скратити бављење, те како би понова ушли у свој ред, неизазивајући одоцнење позадњих возова и поремећај у пројектованом транспортовању;

4. Брзина и ред у извршењу стратегиских железничких транспората у јакој су зависности још и од брзине истоваривања возова на искрцним станицама, као и од уредног враћања празних композиција од искрцних на укрцне железничке станице. Са тих разлога команданти железничких мрежа позвани су да добром организацијом службе на искрцним станицама огарантују брз и уредан истовар возова и вагона, као и уредно враћање ових на полазне станице.

5. И поред најпедантнијих прорачуна, чак и у најпрецизнијим пројектима стратегиских железничких транспората, дешава се, да се извесни делови јединица које се превозе, не могу да укрцају и пренесу возовима, који су им пројектом намењени. Најобичнији су узроци овога: промене у бројним стањима људства, стоке и возова које треба превозити, непредвиђено придавање телима која се преносе, мањих једи-

ница или већих количина муниције и хране евентуалне промене у војном материјалу и т. д.

У оваквим случајевима, ако би се тим претеклим деловима уступали возови, који припадају другим наредним јединицама, дошло би до поремећаја и пометње у пројектованом транспортовању, па су с тога команданти укрцних железничких станица дужни, да благовремено учине питање, на који ће се начин ти делови упутити у састав својих јединица. Команданти пак железничких мрежа односно Врховна Команда или Министарство Војно и Морнарице, у зависности од величине тих претеклих делова. одлучују да ли ће се они упутити сувим, аутомобилима или железницом и на који начин;

6. Поремећај у реду вожње војних возова, ма из којих разлога, најстрожије се забрањује, и свако ко би покушао да силом свога ауторитета измени ред вожње каквог војног воза, одговара кривично.

4. Поштанска, телеграфска, телефонска и бежична телеграфско-телефонска служба у позадини војске.

178. У мобилно и ратно доба сва државна поштанско-телеграфско, телефонска и бежична телеграфско-телефонска мрежа служи за војничке сврхе.

Њено коришћење за војничке сврхе почиње од првога дана мобилизације. Да би ова служба дала максималне користи и да би се воља војне управе брзо и сигурно обавила и проводила морају се и ова саобраћајна средства милитаризирати.

Задатак је поштанско, телеграфске, телефонске и бежичне телеграфско-телефонске службе у позадини војске, за време рата, да предузима све мере за непрекидност поштанских, телеграфских, телефонских и бежичних веза оперативне војске са целокупном позадином.

179. Које ће поштанске и телеграфске и бежичне државне станице бити коришћене за војне. сврхе предвиђа Главни Ђенералштаб још за време мира при изради општег плана уређења позадине. Том приликом израђује и упут за коришћење државних пошта, телеграфа и телефона за време мобилизације.

180. Обично на свима војно-путним станицама државне поштанско-телеграфске, телефонске и бежичне станице проглашавају се као војне.

Ако у местима војно путне станице нема државних поштанско, телеграфско, телефонских и бежичних станица, а потреба је за њима, онда се оне устројавају о мобилизацији.

181. До свршетка мобилизације и концентрације војске и док се ратиште не подели на војишну и позадњу просторију, целокупном службом поштанско, телеграф-

ско телефонском и бежичном телеграфско-телефонском управља Главни Ђенералштаб преко свога Саобраћајног одељења.

По свршеној концетрацији и подели ратишта на војишну и позадњу просторију управља војишном просторијом Врховна Команда са својим органима а на позадњој Министарство Војно и Морнарице са својим Саобраћајним одељењем (поштанско-телеграфски одсек).

182. Кад се огласи мобилизација онда Министар Војни и Морнарице о томе извештава најхитније Министра Пошта и Телеграфа. Од тога часа аутоматски управа поштанско-телеграфско-телефонско-бежичном службом прелази у војне руке.

Да би се ово извршило поступа се:

а) Шеф Поштанско-Телеграфског Одсека Главног Ђенералштаба са својим особљем иде у Генералну Дирекцију Пошта и телеграфа и узима управу целокупне службе у своје руке, а на основу постојећих војних прописа о вршењу те службе за време рата;

б) Команданти армијских, дивизиских области и војних округа поседају обласне дирекције пошта и телеграфа и локалне поштанско, телеграфско-телефонске станице и бежичне станице официрима и подофицирима назначеним још за време мира за ове службе. Ови регулишу службу у правцу војних захтева и настојавају да се она врши по упуту за ратну телеграфску службу,

правилнику за вршење телеграфско-телефонске и бежичне телеграфско-телефонске службе на војно путним поштанско-телеграфско-телефонским станицама, и постојећих прописа и наређења Министарства Пошта и Телеграфа;

в.) Образују се одмах војно поштанске-телеграфске телефонске и бежичне станице у местима, где их није било а предвиђене су уређењем позадине. Ово нарочито у тврђавама, морским и резним пристаништима и на во но путним станицама;

г.) Војни цензори, назначени још за време мира у духу одредаба прописа о војној цензури, одпочињу одмах свој посао поседајући назначене им поштанске, телеграфске, телефонске и бежичне станице.

183. Ради лакшега управљања, поштанско-телеграфско-телефонска и бежична служба дели се на:

Поштанску службу,

Телеграфско-телефонску, и

Бежичну телеграф.-телефонску службу.

Поштанска се служба организује у циљу одправљања свих писмоносних аманетних и новчаних војних пошиљака.

Телеграфско-телефонска служба организује везе у циљу телеграфских извештаја и наређења и директних телефонских разговора и општења.

Бежичном телеграфско-телефонском службом организује се најхитнија телеграф-

ска бежична веза, у циљу замене телеграфских или поштанских веза, ако ове буду прекинуте.

184. Железнички телеграф и телефон, због специјалне организације железничке службе, несме се искоришћавати за опште војне потребе. Но у врло важним и неодложно хитним приликама могу се изузетно искористити и железнички телеграф и телефон за чисто војне сврхе, ну стим, да ово не сме бити на штету железничког саобраћаја.

185. Важне војно-путне станице могу имати и бежичну станицу потребног домета за пријем и предају.

Остале могу имати само пријемне бежичне станице, ако је потребно.

Бежична станица је под управом стручног лица које одређује Врховна Команда, на војишној просторији, односно Министарство Војно и Морнарице на позадњој просторији.

Ако бежична станица постоји још за време мира, онда је њен шеф лице, које је дотле њоме управљало, ако се другачије не нареди.

186. Ако случајно у коме месту, одређеном за војно путну станицу, постоји још за време мира и телеграф, онда ће се таква станица звати на пр.: „Соко-бањска војно државна поштанска, телеграфска, телефонска станица.“

187. Поштанско телеграфско особље (управно и манипулативно) за војно-поштанско-телефонске станице је стручно особље Министарства Пошта и Телеграфа, које је и за време мира на њима.

Стручно телеграфско особље за бежичну телеграфију и телефонију на Главним војним станицама прописује се од особља Министарства Пошта и Телеграфа, ако и у колико није могло бити попуњено ислуженицима из бежичних секција телеграфских чета. Шефа станице за бежичну телеграфију и телефонију на војишној просторији, ако ова не постоји још за време мира, поставља Главни Ђенералштаб, односно Министарство Војно и Морнарице за позадњу просторију.

188. Поштанско-телеграфско-телефонске станице на војно путним станицама, које постоје још за време мира, снабдева свима обрасцима и књигама за поштанску, телеграфску и телефонску службу, апаратима телеграфским и телефонским, Министарство Пошта и Телеграфа.

189. Оне станице, поштанске, телеграфске, телефонске и бежичне, које се о мобилизацији устројавају на војно путним станицама, материјал, обрасце, бланкете књиге и прибор требују редовним путем од Министарства Војног и Морнарице и чувају војни окрузи, код којих се налазе и једи-

нични спискови оваквих станица. Њихову састав прописује ратна формација војске.

190. Шефови поштанског и телеграфског одсека Врховне Команде, предузимају све мере да на ново устројеним станицама на војишној просторији, што пре организују све што треба за почетак рада телеграфске, телефонске бежичне телеграфско-телефонске и поштанске службе.

191. Чим се огласи мобилизација, на захтев Министра Војног и Морнарице, на свима поштанско, телеграфским, телефонским и бежичним телеграфско-телефонским станицама у земљи обуставља се сав приватан саобраћај. Од тога момента поштанско-телеграфске, телефонске и бежичне телеграфско-телефонске станице служе само за војне и државне службене потребе. Доцније, када војнички обзири допусте, васпоставиће се и приватни саобраћај но само под надзором војних органа у духу одредаба о војној цензури за време рата.

О овоме решава за војишну просторију Врховна Команда, а за Позадњу Министарство Војно и Морнарице.

192. Цензори надзиравају вршење службе поштанско-телеграфских органа у духу наредаба војне управе, и подвргаваju прегледу све поштанско-телеграфске пошиљке и контролишу телефонске разговоре, како би се спречиле све вести о раду и кретању војске, које шаљу ненадлежна лица писмима,

телеграмима или телефонским разговорима. Контролисање телефонских разговора врши се према „Упуту за употребу телефонског розговора у градском и међуградскои саобраћају у случају мобилизације.“

193. Служба на војно поштанским, телеграфским, телефонским и бежичним станицама, врши се строго по правилницима за вршење поштанске, телеграфске, телефонске и бежичне телеграфско-телефонске службе у рату.

УНУТРАШЊЕ УРЕЂЕЊЕ.

а) Поштанске службе.

194. На челу свих пошта код оперативне војске, у Врховној Команди, стоји шеф поштанског одсека, који је орган поштанско-телеграфског одељка Врховне Команде. Шеф поштанског одсека управља целокупном службом и администрацијом код војних пошта на војишноме делу а по „Упуту о ратној поштанској служби“, којом је предвиђена целокупна организација ове службе на војишном и на позадњем делу.

195. Целокупна ратна поштанска служба на поштанским станицама и у опште војним поштама на војишном делу, врши се према прописима *»Правилника ратне поштанске службе војних пошта«* и осталим прописима Министарства Пошта и Телеграфа.

196. Администрација војних пошта код трупа обавља се по прописима, које је предвидело и установило Министарство Пошта и Телеграфа.

197. Пошта се преноси железницом, аутомобилима, колима, паробродима, аеропланима, товарном стоком, велосипедистима, трициклистима, коњаницима и ордонансима пешацима.

198. Размена поште врши се на начин прописан „Правилником за ратну поштанску службу."

Све поштанске пошиљке прате кондуктери, по потреби и нарочита стража.

199. Организацију начин размене поште уређује на војишном делу шеф поштанског одсека Врховне Команде а на позадњем делу Министарство Војно и Морнарице.

200. Контролисање приспеле поште на појединим војно путним станицама, врше цензори, по Уредби о војној цензури за време рата и нарочитим упутима које у томе циљу буде издавало Обавештејно одељење Врховне Команде.

201. У случају повлачења војске, затварање и евакуацију војно државних поштанских станица може наредити командант армије у чијем се захвату буду налазиле ове станице.

202. У погледу осталог вршења поштанске службе и осталих дужности, старешине, управници или команданти војно

путних станица, придржаваће се „Упута о ратној поштанској служби и правилника за вршење ратне поштанске службе војних пошта у рату" и прописа за поштанску службу издатих од стране Министарства Пошта и Телеграфа.

б. Телеграфске службе.

203. На свима војно путним станицама, као и оним чисто војничким, телеграфска и телефонска служба обавља се непрекидно без обзира на ранг станице.

204. Свака поштанско, телеграфско-телефонска војно-путна станица, има свој рејон докле се пружају телеграфске и телефонске линије, које се на граници рејона везују са линијама суседних војно путних станица.

205. Сваки старешина војно поштанске, телеграфско-телефонске станице, мора имати на угледном месту апаратне собе засебну шему свих својих телеграфских и телефонских линија до суседних станица и засебну шему везе свих својих телеграфских и телефонских апарата са телефонском централом и са батеријом елемената.

206. Управник, старешина или шеф сваке војно путне поштанско, телеграфско-телефонске станице или нарочито одређено лице за телеграфску и телефонску службу на овим станицама, води бригу о непрекидној исправности свих реонских линија,

станичних телеграфских и телефонских апарата и батерија (елемената), старајући се, да благовремено предузимају све мере, које се односе на сигурност и непрекидност телеграфске и телефонске службе.

207. На случај знатних повреда на телеграфским и телефонским линијама, било услед елементарних непогода или непријатељских рушења, управник, старешина или шеф или лице нарочито одређено за телеграфску телефонску службу, обраћа се за потребну помоћ у материјалу или радној снази команданту најближе војно путне станице, који је дужан да га у свему помогне и настане да се што пре загарантује непрекидност телеграфске и телефонске службе.

208. Управник, старешина или шеф сваке војно путне поштанско, телеграфске телефонске станице или нарочито одређено лице за телеграфско-телефонску службу, стара се о томе, да стално има у довољној количини свих врсти бланкета, рачуна, записника телеграфско-телефонског рада и осталих образаца за вршење телеграфске и телефонске службе без застоја и прекида.

Сви се ови бланкети и обрасци добијају из Министарства Пошта и Телеграфа на начин предвиђен упутом о ратној телеграфској служби.

209. Остале дужности и рад телеграфско-телефонских станица као и бежичних прописује „Упут о ратној телеграфској служби.“

210. Организација, устројство и рад поштанско-телеграфских, телефонских и бежичних телеграфско-телефонских станица на војно путним станицама дуж речних комуникација и морских обала, у свему је исти као и на војно-путним станицама.

Начела поштанске, телеграфске, телефонске и бежичне телеграфске и телефонске службе.

211. За поштанску службу основно је начело: тачност, брзина, уредност, незадржавање поштанских, новчаних и аманетних пошиљака. Нагомилавање никад неће бити ако се свакодневно извршују све испоруке, па ма оне биле и у врло великој количини.

212. *Имати у виду да на исправној телеграфској и телефонској служби почива сигурност операција и њихов крајњи успех па ову службу вршити до самопрегоревања.*

213. За телеграфску и телефонску службу важе ова начела:

а.) стална и непрекидна исправност;

б.) брзина отправљања телеграма и уредно давање телефонских веза;

в.) организација телеграфских и телефонских линија има се тако извести, да се и са најмањим њиховим бројем може постићи највећи капацитет искоришћавања. Ово искоришћавање састоји се у техничкој организацији телеграфско телефонских ли-

нија, да се оне погодном комбинацијом могу употребити и за телеграфски и за телефонски рад једновремено, као и то, да се са мањим бројем линија постигне већи број веза и телеграфских и телефонских.

214. Код бежичних телеграфско-телефонских станица најважнија је ствар чување њихових антена од повреде. Ово се постиже добром организацијом стража.

215. По огласу мобилизације може наступити потреба за обустављање приватне службе на поштанским, телеграфским телефонским и бежичним телеграфско-телефонским станицама, у потпуности или делимично, према приликама.

Одлуку за обустављање или редуцирање приватног поштанско-телеграфског-телефонског саобраћаја доноси за Војишну Просторију Врховна Команда за Позадњу Просторију Министарство Војно и Морнарице.

216. Рад на свима поштанским, телеграфским и телефонским и бежичним телеграфско-телефонским стаиицама безпрекидан је, сталан и неограничен.

217. *Што год се у циљу непрекидности телеграфске, телефонске, бежичне телеграфско-телефонске и поштанске службе може урадити и свршити у току данашњега дана и ноћи, апсолутно неизостављати за сутра.*

218. Организацију позадинске војнопоштанске, телеграфске, телефонске службе предвидети и извршити за време мира, у колико то може да буде. Оно што је предвиђено упутом за мобилизацију да се прими по огласу ове, извршити брзо, сигурно, и у реду са највећом тачношћу,

Б. — УРЕЂЕЊЕ СНАБДЕВАЊА.

219. Данашњи ратови су дуготрајни а потребе војске разноврсне и многобројне, те и уређење позадине за правилно и уредно снабдевање војске свима потребама игра првенствену улогу, пошто се и поред свестраног и најрационалнијег искоришћавања месних средстава потребе војске за живот и борбу морају благовремено припремити и дотурити из позадине.

Рачуна се, да је уређење позадине за снабдевање војске извршено добро, ако су све потребе пре почетка рата предвиђене, набављене, и смештене за три месеца а људске и сточне хране, сем артикала изложених кварy, за два месеца.

220. Набављене и спремљене потребе распоређују се начелно за 30 дана у јединицама и установама оперативне војске на војишној просторији, а за 30 дана у главним магацинима на позадњој просторији.

221. Неможе се прописати један начин уређења позадине за све случајеве рата, али се може у главноме рећи: да је основица

за снабдевање оперативне војске цела земља и да се може проширити и на остале пријатељске државе, нарочито ако се има слободно море.

Министарство Војно и Морнарице прикупља на позадњој просторији разне потребе во ске у одређеним великим центрима, економским и војничким и одатле дотура железницом и бродовима Команди Позадине Врховне Команде која их према врсти потреба скида у своја слагалишта, правећи базу Врховне Команде, или их диригује Армијских Команда Позадине, које те потребе распоређују дивизијама или смештају у своја армијска слагалишта. Дивизије, добивене потребе, одмах деле трупним јединицама и установама, задржавајући као резерву најнужнију количину и то не више од 2—3 дана следовања.

У нарочитим случајевима (спрема за офанзиву, рововска војна, рђаве комуникације и т. д.) може се задржати и сместити храна за више дана, што ће се специјалним наређењима регулисати.

222. Према врсти потреба и слагалишта се деле на интендантска, артиљериска, инжињериска, санитетска, аутомобилска и т. д.)

На војишној просторији та се слагалишта зову *Војишна*, а има их према горњем: *слагалишта Врховне Команде* (интендантска, артиљериска, инжињерска санитетска и т. д.) *армиска и дивизиска или ручна.*

Сва слагалишта Врховне Команде потпадају под Команду Позадине Врховне Команде и образују *административну базу Врховне Команде*; сва армијска слагалишта подпадају под Армијску Команду Позадине и *образују Армијску административну базу.*

Ове базе обично се постављају на више искрцних железничких станица или на морским и речним пристаништима у крајњем случају и на великим сувоземним центрима.

Команда Позадине Врховне Команде назначује на којој се железничкој станици на бази Врховне Команде образују во ишна слагалишта, као и којим се железничким и воденим пругама има да служи и која команда.

Исто тако Команда Позадине Врховне Команде назначује на којој се железничкој или паробродској станици и како има организовати армијска база и да ли ће на ту базу базирати само једна или више армија и које.

Формациски састав армијске базе предвиђен је ратном формацијом.

223. Треба тежити, кад год је могуће, да се армиска слагалишта попуњавају непосредно из главних магацина Министарства Војног и Морнарице и да се армиска база што ређе премешта, што наравно, зависи од ситуације.

Армијску базу не преоптерећивати потребама. Обично се у њеним слагалиштима концетришу потребе за 5—7 дана следовања. Овде може бити изузетка, који се саображавају тренутним приликама, као што је речено у чл. 221. и за дивизиска слагалишта.

224. По мери утрошка појединих потреба из слагалишта, врши се и попуњавање тако, да се одржава стално горе означени однос по слагалиштима т. ј. да дивизиска или ручна слагалишта имају све потребе за 2—3 дана, армиска за 5—7 дана а слагалишта Врховне Команде за 13—15 дана.

225. Правилно снабдевање треба да буде стална и непрекидна брига свију командних органа. Они снабдевање регулишу оперативним заповестима и нарочитим заповестима и наређењима Команданта Позадине.

226. Као основа за правилно снабдевање служи *план и прорачун*. Начелно, све што се једнога дана од потреба потроши, мора се одмах надокнадити. Ово нарочито важи за храну, чији је дневни утрошак лако прорачунати, према бројном стању и одобреном следовању. Исто тако и утрошак муниције лако је прорачунати кад су борбени дани, те и утрошке одмах попуњавати.

227. Команда Позадине Врховне Команде, односно Министарство Војно и Морнарице, мора да пропише ранг бруту, како би снабдевање у нормалним приликама текло правилно. У изузетним приликама мора се објавити свима саобраћајним установама које потребе имају првенствено одправљати.

228. *Најважније је правило при снабдевању као и у операцијама, не остати никад без резерве.*

229 Како се врши снабдевање и којим потребама прописује административно правило за мобилно и ратно доба.

230. Важно је по морал војске и по правилно вођење операција, да војска на војишној просторији нађе уређену позадину при извршењу концетрације, како би се обезбедило правилно снабдевање, нарочито храном.

231. Органи, који управљају и врше снабдевање оперативне војске у Министарству Војном и Морнарице јесу: економно, благајничко, артиљериско-техничко, инжињериско техничко и санитетско одељење. На војишној просторији команде позадина, а у дивизијама: интендантуре, референти артиљерије, инжињерије и санитета.

Поред овога, како на војишној тако и на позадњој просторији, територијалне команде са војно-путним станицама служе као набављачки органи Министарства Војног и Морнарице и Врховне Команде.

Начела при снабдевању оперативне војске појединим потребама.

232. Поред специјалних прописа и закона, којим се регулишу снабдевање војске у мобилно и ратно доба. дају се и ова начела:

а За интендантске потребе:

1. Извршити тачан прорачун хране (свију артикала) за дневну потрошњу једне јединице или установе почињући од најмањих па до највећих;

2. Искористити месна средства до максимума, а оно што нема тражити из позадине;

3. Увек имати план и прорачун за снабдевање сваке јединице или установе;

4. Начелно све што се дневно од хране утроши одмах попунити;

5. Свака виша команда одређује нижој зону за искоришћавање месних потреба и издаје упут за ово;

6. Свакој јединици и установи саопштити станицу одакле се снабдева, пут којим долази и којим одлази. Начин попуњавања;

7. Интендантуре свих команада и установа морају знати:

а.) Детаљну ситуацију код профијантских комора подчињених јединица;

б). Колико се оброка (текућих и резервних) налази код трупа и у њиховим коморама;

в.) Колико се оброка и других резерава у потребама налазе у слагалиштима (дивизиским, армиским, Врховне Команде и војних станица);

г.) Количина осталих резерава и где су (од месних средстава, заплењених и т. д.);

д.) Шта носе и колико је упућено профијантским железничким возовима и пародбродима;

ђ.) Бројно стање превозних средстава како по коморама, као и по аутојединицама и реквирираној комори и кретање комора;

е.) Бројно стање радне снаге, њен распоред и моћност рада;

ж.) Количине месних средстава и издата наређења за њихово коришћење.

б) За артиљериске потребе:

1. Попуњавање ручног ватреног и хладног оружја врши се:

а.) Оружјем погинулих и умрлих војника, заплењеног и на бојишту прикупљеног оружја; и

б.) Оружјем које се дотура из позадине;

2. Попуњавање митраљескога материјала врши се из резервних митраљеских одељења, материјалом дотураним из позадине, материјалом својих властитих митраљеских одељења, ако су у току борбе имали великих губитака у људству. Најзад може

се употребити и непријатељски заплењени материјал ако је исправан;

3. Артиљеријски материјал попуњава се првенствено из допунских јединица. Ако ово није довољно онда:

а) Из других јединица, код којих се налази сувишни материјал због губитка стоке и људства;

б) Заплењеним материјалом, ако је исти са нашим или је сличан;

в) Ако су муницијске каре у питању, онда потребним бројем реквирираних кола и најзад.

г.) Дотурањем из позадине;

4. Поправке на артиљериском материјалу вршити што је могуће више код трупа и њихових радионица предвиђених ратном формацијом. У противном, за веће оправке, треба образовати на армиским базама, нарочито ако је то у насељеним и индустриским местима, армиске артиљериске радионице.

О овоме решава Команда Позадине Врховне Команде;

5. Замену и оправку истрошеног и поквареног артиљериског материјала најбоље је вршити за време застоја у операцијама. Армиска Команда Позадине води строгог рачуна о благовременом прибављању и дотурању артиљериског материјала за време овога застоја у операцијама;

6. *Нарочита се брига мора поклонити снабдевању јединица и установа муницијом.* Утрошак муниције у савременим борбама тако је велики, да је једна од најважнијих задаћа свих трупних команданата, поред непосредпо одговорних органа, да се старају о правилном утрошку и дотурању муниције.

Команданти пукова, бригада, дивизија и армија морају знати посведневно стање муниције у бојним коморама, муницискима колонама и колико и какве муниције треба њиховим командама за један борбени дан, колико и какве муниције имају у муницијским слагалиштима;

7. Муницијске сандуке и чауре најхитније прикупљати и отправљати у позадину;

8. За снабдевање муницијом, као и при снабдевању храном, мора се увек назначини место или слагалиште, одакле ће се вршити, пут којим се има доћи до њега и пут којим се има вратити;

9. Места за претовар муниције назначује Команда Армијске Позадине. Она у исто време прописује административни рад при овоме и одређује потребну радну снагу.

Препоручљиво је да муниципска слагалишта и места за претовар буду издвојена од места осталог снабдевања или насељених места.

в) За инжињерске, санитетске и аутомобилске потребе.

1. Снабдевање војске овим потребама као специјалним и која се не могу наћи у потребним количинама на месту, врши се редовно дотурањем из позадине. У већини случајева Министарство Војно и Морнарице шаље ове потребе директно на армиске базе, а према требовањима Армијске Команде Позадине;

2. На армиским базама према потреби устројавају се слагалишта за ове потребе и називају се:

Армиско инжињериско слагалиште;

Армиско санитетско-апотекарско слагалиште;

Армиско аутомобилско слагалиште;

3. Да ли ће се и каква слагалишта према потреби устројавати на бази Врховне Команде зависи од специјалне ситуације, у којој се налази оперативна војска. О овоме решава Команда Позадине Врховне Команде;

4. Са утрошком овога материјала треба бити веома обазрив, једно за то, што се мора довлачити из позадине те се тиме оптерећавају преносна средства, друго с тога што је његова потреба у великим количинама, најзад што се ове потребе већином набављају из иностранства.

233. Детаље око снабдевања новцем, храном, интендантском, инжињериском, артиљериском, санитетском и аутомобилском

спремом прописује, административно правило за мобилно и ратно доба.

г. За попуњавање људством, стоком и возовима.

Да би оперативна војска била увек у потребној готовости, морају се стално попуњавати њени расходи, нарочито после бораба, јачих маршева, зараза и т. д. Начелно треба код јединица и установа одржати ратни формациски састав. Ово се врши попуњавањем са људством из допунских јединица, а стоке и возова из допунских јединица, депоа, слагалишта а у недостатку ових из Позадине.

234. Команда дивизије је прва претпостављена и надлежна власт за регулисање попуњавања. Под њом стоје директно све допунске јединице, које припадају тој дивизији, те се за то за попуну све потчињене јединице њој и обраћају.

Допунске јединице, начелно, треба држати на армиским базама.

Евиденцију и наређења за попуњавање врше у дивизији одговарајући стручни референти: артиљерије, инжињерије а за пешадију и коњицу дивизиско ђенералштабно одељење.

235. У изузетним случајевима, код већих расхода по трупама, нарочито у офанзиви, команданти армија дужни су да регулишу: када ће се и на који начин ови расходи

попунити те да операције не би биле обустављене.

236. Попуњавање допунских јединица људством, стоком и возовима врши Министарство Војно и Морнарице на захтев Врховне Команде.

Рад Министарства Војног и Морнарице у циљу попуњавања оперативне војске људством, стоком и возовима састоји се:

а) У изједначавању бројних стања, командног елемента и људста по допунским јединицама, које су на позадњој просторији;

б) У регулисавању начина попуњавања допунских јединица, било позивањем на службу у кадар још непозваних регрута, резервиста и последње одбране, било извршење новога регрутовања;

в) У вођењу тачне евиденције командног елемента и људства, које подлежи служењу у оперативној војсци, а које је из ма којих разлога раније било изложено. Повлачи их према потреби и шаље их у своје команде;

г) У прописивању начина на који ће Врховна, а по потреби Армијска, команда требовати људство за допунске јединице од територијалних команада; начин вежбања и упућивања овог људства;

д) У осигурању потребне попуне у стоци и возовима за оперативну војску: ремонтовањем, набавком на страни, реквизицијом и т. д.

ђ) У осигурању, прикупљању, формирању и упућивању радне снаге, тамо, где

буде захтевала Команда Позадине Врховне Команде.

237. За попуњавање радне снаге код оперативне војске држати се ових упута:

а) Трупне јединице никад не употребљавати као радну снагу, сем у крајњем случају, и кад је то у изузетним приликама неминовно потребно;

б) У захвату армиске позадине употребљавати за радну снагу неборачке јединипе, а у недостатку ових требовану радну снагу из позадине, или најзад, месно становништво;

в) У Позадини Врховне Команде (у ужем смислу) употребљавати радну снагу добивену из позадине, а у недостатку ове мештане; у крајњем случају заробљенике;

г) На позадњој просторији као радну снагу редовно користити заробљенике, а у недостатку ових мештане.

238. Специјално особље за потребе оперативне војске: железничко, телеграфско-поштанско, полицијско или жандармеријско попуњава Министарство Војно и Морнарице, захтевајући га од ресорних Министарстава.

239. Попуњавање јединица и установа оперативне војске коњима врши се:

а) Резервним коњима код трупа и установа;

б) Из допунских ескадрона и батерија а привремено и у хитним случајевима и муниционих колона;

в) Заплењеним и нађеним коњима;

г) Из армиског покретног коњског депоа, који је обично устројен на армискоj бази;

д.) Из сталних коњских депоа Врховне Команде;

ђ.) Из осталих коњских депоа територијалних команада на позадњој просторији, а по требовањима од Министарства Војног и Морнарице.

В. — УРЕЂЕЊЕ САНИТЕТСКЕ И ВЕТЕРИНАРСКЕ СЛУЖБЕ У ПОЗАДИНИ ВОЈСКЕ.

240. Задатак је санитетске и ветеринарске службе у позадини војске да уреди позадину у санитетском смислу тако:

Да одржава здравље код људи и стоке;

Прибира и евакуише рањенике и болеснике, као и рањену и болесну стоку;

Да лечи и негује болесно људство и стоку у трупи, санитетским јединицама и установама; и

Да уредно и правилно снабдева војску санитетско-апотекарским и болничким потребама.

241. Да би санитет извршио овај свој задатак мора се позадина војске уредити и у санитетском смислу још за време мира према сваком конкретном случају нашега рата са суседима.

Ово уређење позадине у санитетском смислу врши Главни Ђенералштаб уз садејство Министарства Војног и Морнарице.

242. По завршетку концентрације војске и кад се повуче граница између Војишне и Позадње Просторије, санитетском службом управља на Војишној просторији Санитетско Одељење Команде Позадине Врховне Команде, а на Позадњој просторији Санитетско Одељење Министарства Војног и Морнарице.

У Армијскии командама позадине брину се за санитетску службу санитетска одељења а у дивизијама референти санитета.

Делокруг њиховога рада прописан је Ратном Санитетском Службом.

1. Уређење санитетске службе.

243. Санитетска служба заједмчава брзу и што бољу негу и лекарску помоћ болесницима и рањеницима, као и осигурава што бржу и правилнију евакуацију рањеника и болесника у позадње санитетске установе или у дубоку позадину.

Начелно, у санитетским установама, које су у захвату армиске позадине на војишту, остају на лечењу само болесници неспособни за транспортовање и лица са незнатим повредама, које ће брзо зарасти и без штете су за борачку способност дотичних.

Лако рањене и лако оболеле упућују одговорни санитетски органи у најближу санитетску установу на војишту. Ови се рањени и болесни морају одмах по оздрављењу вратити натраг у своју команду. Они

се не смеју употребљавати ни за какву службу у болници, нити се по оздрављењу смеју задржати у њој ни под каквим изговором. *У противном управник дотичне болнице сноси законску кривичну одговорност.*

У опште треба се старати да се што већи број болесника и рањеника, који се могу брзо излечити, задрже на војишној просторији, како би се избегло слање лакших рањеника и болесника у дубоку позадину. Овим се поред многих добрих страна избегавају и злоупотребе те се боље одржава морал код војника.

244. За обављање санитетске службе постоје следеће установе:

На војишној просторији:

1. Батаљонска и пуковска превијалишта;
2. Дивизиска завојишта;
3. Дивизиске пољске болнице;
4. Армиске пољске болнице;
   а.) Хируршке,
   б.) Евакуационе и
   в.) Заразне.
5. Реконвалесцентна одељења.

Састав ових санитетских установа прописује ратна формација, а делокруг њиховог рада прописује Ратна санитетска служба.

На позадњој просторији:

1. Сталне и привремене војне болнице, које постоје још за време мира у земљи;

2. Грађанске болнице — државне, обласне, окружне и среске и добротворне;

3. Резервне болнице које се предвиђају уређењем позадине још за време мира или се отварају за време рата према потреби од стране Врховне Команде или Министарства Војног и Морнарице. Њих могу отварати приватна лица или хумане установе, али само по дозволи Врховне Команде или Министарства Војног и Морнарице.

Ако у једном месту има више резервних болница онда носе бројеве римске I, II, III и т. д. додајуће после овога име места на пр. I. Нишка резервна војна болница; и

4. *Војне станичне — (етапне) болнице*. Устројавају се на војно-путним станицама ради прихвата болесних и рањених војника који се евакуишу обичним војним путевима, па не могу да издрже транспорт; или прихватају војнике који се разболе маршујући дотичним војним путем.

245. Састав свих санитетских установа како у саставу оперативне војске, тако и у позадини прописује ратна формација.

За све ове санитетске установе устројавају се још за време мира јединични спискови према прописаној ратној формацији.

Ко ће који јединични списак чувати и извршити мобилизацију дотичне санитетске установе решава Министарство Војно и Морнарице.

246. Једна од најважнијих ратних радњи санитетске службе јесте правилно, брзо и рационално евакуисање рањеника и болесника. Правило је да рањенике и болеснике треба евакуисати само санитетским средствима:

Санитетским колонама;
Санитетским железничким возовима;
Санитетским бродовима, и
Санитетским аеропланима.

Само изузетно, кад је велики број рањеника и болесника, може се одступити од овог правила и употребити и друга преносна средства но и онда одговорни органи морају се постарати за удобност: сламу, ћебад, болничаре, лекара, храну и т. д. *Болесници који болују од заразних болести, смеју се преносити само санитетским возовима.*

Ко и како врши евакуацију болесника и рањеника прописује санитетска ратна служба.

247. Санитетско Одељење Врховне Команде Позадине и Санитетско Одељење Министарства Војног и Морнарице морају бити у дано ноћном контакту. Санитетско одељење Министарства Војног и Морнарице дужно је извештавати Санитетско Одељење Команде Позадине Врховне Команде о броју празних места по болницама и достављати му увек благовремено распоред рањеника

и болесника у санитетским установама на позадњој просторији.

248. Администровање свију болница у позадини врши се по правилима за војне болнице у миру и административним правилима за мобилно и ратно доба.

249. Санитетско Одељење Команде Позадине Врховне Команде и Санитетско Одељење Министарства Војног и Морнарице прописује нарочите упуте и наређења о вршењу строгога надзора и контроле над радом болница како би се избегле злоупотребе у задржавању болесника и рањеника по болницама дуже него што је потребно, или у неправилном одпуштању на боловања и ослобођавању од војне службе.

Ову контролу је потребно нарочито правилно и строго провести да би се сачувао морал војске.

2. Уређење ветеринарске службе.

250. Задатак је Ветеринарске службе у позадини војске да свима могућим средствима заштити и осигура здравље и способност стоке.

За извршење овога задатка позване су старешине команада, надлештва и установа, које имају по формацији у своме саставу стоку, а са *Командантима као главни и одговорни органи су њихови ветеринари.*

251. Једна околност на коју старешине и ветеринари морају у рату особито обратити пажњу је *добар потков*.

252. При поступку са болесним коњима и стоком треба се придржавати следећег;

Коњи и стока са лаким повредама остају при трупама, при комори, ако то њихово стање здравља дозвољава;

Тешко оболели коњи и стока прикупљају се по армијама и предају се пољским марвеним болницама.

Пољске марвене болнице примају на лечење само оне коње, који се могу за сразмерно краће време излечити и поновно употребити.

253. Армијска Команда Позадине, према приликама, може на армијској бази образовати депо болестих коња. Његово устројство и делокруг рада прописује наређењем командант армије.

Они коњи и стока, који су се онеспособили за војничку службу, прегледају се комисијски и расходују; или се продају, ако је то могуће, или се дају месарским четама ако су то волови, а ако су заражени сасвим онда и убијају.

Детаљан поступак по овоме прописује Команда Позадине Врховне Команде.

Г. — УРЕЂЕЊЕ СЛУЖБЕ СИГУРНОСТИ У ПОЗАДИНИ ВОЈСКЕ.

254. Мере сигурности у позадини предузимају се ради одржавања реда, спречавања шпијунаже и осигурања важнијих објеката и комуникација противу ма каквог непријатељског покушаја.

Ове мере морају се стално сообраћавати приликама како на војишној тако и на позадњој просторији.

255. Мере сигурности постижу се:

а.) Употребом трупа или нарочитих формација за то;

б.) Утврђивањем појединих места;

в) Употребом пољске жандармерије и појачаном полицијском службом; и

г) Нарочитим мерама за спровођење заробљеника и њихово чување. Ово важи и за непријатељски расположено становништво.

1. Уређење службе осигуравања.

256. Осигурању редовним трупама или за то нарочито створеним формацијама сврха је заштита целе позадине, важнијих војних комуникација: железничких, сухопутних, водених и морских, телефонских, телеграфских, бежичних и т. д., као и важнијих објеката, мостова, фабрика, радионица и т. д.

257. Планом за мобилизацију и у опште упутом за концентрацију утврђује се:

а) Обим мера за осигурање мобилизације и концетрације а нарочито заштите границе. Све ово припрема још за време мира Главни Ђенералштаб;

б) Које ће се и какве трупе употребити за осигурање војних комуникација;

в) Под чију се команду стављају ове трупе и ко располаже њима;

г) За обезбеђење поретка у земљи које се трупе остављају и коме се додељују.

Речени план и упут за извршење мобилизације и концентрације је основа за све мере које имају предузети армиске и дивизиске команде у сврху осигурања од свих случајности и изненађења, чиме се обезбеђује уредно извршење горњих припремних стратегијских радњи.

258. Обично се све мере сигурности примењују на војишну просторију. Мере за ово осигурање морају бити обимније, ако непријатељ може предузети ма какав покушај или ако је становништво непријатељски расположено према нама.

Мере у циљу осигурања Војишне просторије предузима Команда Позадине Врховне Команде. Оне у првом реду обухватају осигурање важнијих војних путева, којима пролазе разне команде, одељења, појединци, на којима раде раденици и т. д. Команда Позадине Врховне Команде брине се о заштити оних праваца, којима могу упасти разна непријатељска одељења и изненадити нас, а ти правци нису у захвату оперативне војске.

259. Нарочите посадне трупе употребљавају се:

а) За протеривање мањих непријатељских одељења: комита, качака, одметника и т. д.

б) Затварање оних канала (праваца) којима би нас непријатељ могао изненадити, особито наше позадње комуникацијске везе;

в) Држање у покорности становништва нама нерасположеног;

г) За прикупљање реквизиције и контрибуције;

При употреби посадних трупа имати на уму: држати их што више прикупљене, штедити их од сваког неоправданог и узалудног узнемиравања.

Посадне трупе, начелно, не треба употребљавати за извођење већих операција.

260. Ради непосредног осигурања појединих војних комуникација, војно путних станица, објеката, телеграфских и телефонских линија и т. д. могу се у извесним случајевима користити саме општине. Оне примају одговорност за сигурност наведених војних комуникација и објеката. Исто тако могу се употребити на војним путевима за чување објеката и сами раденици, који те путеве одржавају у исправном стању.

Посадне трупе употребљавају се само изузетно за осигурање војних комуникација и објеката, у случају да мере до тада предузете за њихово осигурање нису довољне.

261. Утврђивање појединих места у позадини војске служи за повећање отпора појединих важнијих тачака било према нерасположеном становништву, било за прихват трупа за случај неуспеха.

Које ће се тачке у позадини и како утврдити наређује Врховна Команда односно Министарство Војно и Морнарице.

2. Уређење војно полицијске службе.

262. Врховна Команда је највиша наређујућа власт у погледу војно полицијске службе на војишној просторији. По њеним директивама издаје Команда Позадине Врховне Команде све упуте и наређења потребна за управљање војно-полицијском службом и пољском жандармеријом.

Сваки старешина ма какове команде, установе или надлештва мора својим наређењима регулисати вршење војно-полицијске службе.

Нарочито се имају предузети строге војно полицијске мере у позадини целе војске пре и у току једне одсудне операције, како би се сачувала тајност те операције, потребна сигурност и морал оперативне војске.

263. Извршни органи за војно полицијску службу су дежурни по командама, установама и надлештвима, страже и трупе у приправности, пољска жандармерија, нарочите јединице придате вишим командама за војно полицијску службу, команде војних станица и посадне трупе.

264. Главни Ђенералштаб још за време мира пројектује и предлаже Министвру Војном и Морнарице:

а.) Који ће се закони и полицијски прописи у нашој земљи, по огласу мобилизације пооштрити;

б.) Које мере треба предузети над сумњивим и којим личностима и несигурним крајевима; и

в.) На који начин да се ове мере саопште становништву и кад.

Исто тако Врховна Команда је власна, да на Војишној Просторији према ситуацији предузме оштре и опсежне војно полицијске мере заводећи војнички режим.

Ово је она дужна саопштити:

Свима командама и цивилним властима и установама на које се ово односи.

265. На непријатељској заузетој просторији увек се заводи војнички режим и употребљава пољска жандармерија по одредбама ратне службе.

Становништву треба јавно саопштити наређења војно полицијска, по којима треба да се влада.

а. Начела за вршење војно полицијске службе.

266. Ратна Служба део десети [прописује у главном упуства о војно-полицијској служби у позадини војске.

У овом делу уредбе о служби у позадини дају се следеће основе по којима надлежне установе и јединице треба да из-

раде даља наређења и детаљна упуства за вршење њено.

267. Правило је: да се становништво и цивилна лица, узета за рад на војишној просторији, стално осматрају и држе под војном контролом. Нарочиту пажњу обратити на оне личности, које често мењају места становања и распитују се о приликама код војске.

Ако треба може се ограничити становништву слобода кретања.

268. Војна или цивилна лица, која не спадају у састав оперативне војске, а приморана су да дођу у ма којој сврси на војишну просторију, морају бити снабдевена *нарочитим писменим легитимацијама за путовање и боравак на њој*. Оваке легитимације морају имати и она лица, из састава оперативне војске, која иду из састава своје јединице у друго место на војишној просторији.

Ове легитимације даје на војишној просторији Команда Позадине Врховне Команде односно армиске, а на позадњој Министарство Војно и Морнарице.

На свима железницама и бродовима, који саобраћају по ратним графиконима и редовима вожње, цивилна лица смеју се возити на војишној просторији само ако имају дозволу и легитимацију Команде Позадине Врховне Команде односно армијске,

а Министарства Војног и Морнарице за позадњу просторију.

269. Скупљање становништва, држање говора, демонстрације и т. д. забрањују се.

Становништво не сме имати, нити носити, оружје, ни муницију на војишној просторији, а у заузетој непријатељској територији безусловно.

Изузетно Команда Позадине Врховне Команде може дозволити појединцима ношење оружја, ако ово употребљавају у нашу корист. За ово се издају нарочите дозволе и легитимације.

У заузетој непријатељској земљи треба одмах прикупити све оружје, муницију и експлозиве па с времена на време понављати то скупљање. Ово наређује Команда Позадине Врховне Команде односно армијске.

270. Главну пажњу треба обратити на штампу, како у својој тако и у заузетој непријатељској земљи. Штампа не сме писати о приликама код војске, упливисати рђаво на јавно мишљење, нити објављивати вести са бојног поља, које није издала Врховна Команда. Одговорни војни органи заводе строгу цензуру над дневним листовима и штампаним списима по пропису „О војној цензури.“

Употребљавање штампе за ратне циљеве и давање обавештења о операцијама војске врши обавештајно одељење Врховне

Команде. Оно прописује услове и легитимације за ратне дописнике, сликаре, и т. д. на војишној просторији.

271. Цензура поштанског, телеграфског и телефонског саобраћаја мора се вршити како на војишној тако и на позадњој просторији.

На заузетој непријатељској територији поштанске и телеграфске установе раде само по дозволама Врховне Команде.

272. Употреба голубова писмоноша од стране цивилних лица забрањена је. Голубове писмоноше, или голубове који се могу употребити за ове сврхе, треба убијати.

Приватни аероплани морају се одмах реквирирати.

Све ово врше територијалне команде Армијске и Дивизиске за позадњу, а Команда Позадине Врховне Команде односно армијске, за војишну просторију.

273. Ради одржавања што бољега поретка и заштите војних комуникација, нарочито на заузетој непријатељској територији, могу се применити ове принудне мере:

Завођење опсадног стања;

Узимање највиђенијих људи као таоца:

Новчана контрибуција;

Јемство целих општина или срезова;

Добро је наградити она лица, која благовремено прокажу или спрече атентате, саботажу и т. д.

274. Важне војне комуникације морају се војском осигурати. Како се ово врши, и како се на њима одржава војно полицијска служба, прописује се нарочитим упутима, које израђује Главни Ђенералштаб још за време мира.

б Легитимације и значке за распознавање.

275. Свако цивилно лице у саставу оперативне војске на војишној просторији мора увек имати при себи званичну легитимацију (објаву), која садржи идентичност тога лица: којој команди припада, чин и звање његов опис и *фотографију*.

Војна лица носе специјалне значке за распознавање према одредбама ратне службе.

276. Нарочите легитимације (карте) са фотографијама издају се.

а) Члановима добровољних санитетских установа;

б) Ратним кореспондентима;

в) Лицима која посећују јединице и установе на војишној просторији из ма кога разлога;

г) Грађанском железничком, поштанском, телеграфском, телефонском и другом особљу, које је милитаризирано и у служби војске;

д) Осталим цивилним лицима, која су употребљена у појединим јединицама, а не припадају војсци по формацијском саставу.

Ко ће и које легитимације издавати на војишној просторији наређује Врховна Команда (Обавештајно Одељење); на позадњој просторији Министарство Војно и Морнарице. Они прописују облик и садржај легитимиције.

277. Легитимације и значке за распознавање треба увек одузимати од умрлих и погинулих и редовним путем достављати Армиским командама позадине. Оне даље поступају са њима по прописима за заоставштину умрлих и погинулих у рату.

На позадњој просторији предају се ове легитимације и значке за распознавање дивизиским и армиским обласним командама, које даље поступају са њима на горе изложени начин.

V.

УРЕЂЕЊЕ СЛУЖБЕ У ПОЗАДИНИ У ПЛАНИНАМА И У НАРОЧИТИМ ПРИЛИКАМА.

1. Уређење службе у позадини у планинама.

278. Планинско земљиште утиче не само на операције но и на позадинску службу војске, која ту оперише. Овај утицај је у главном због слабе комуникацијске мреже, великих висина, јако стрмених нагиба, климатских прилика, ретко насељеник места за становање, искоришћавање месних средстава, подизање слагалишта и немање довољно воде, нарочито у карсу. Овај утицај

је у толико већи, у колико је већа планинска просторија, неугоднија природа и што је већа трупа која оперише њоме.

Због природе планинског земљишта обично трупа је подељена у више одреда, колона, група и т. д. подвојених једна од друге тешким земљиштем, с тога је и тешко правилно регулисати службу позадинску код свих њих.

279. Најглавније је транспортно средство у планинама товарна стока. Ако су путеви тако рђави, да се и товарна стока не може употребити, или је нема у довољном броју, онда за обезбеђење правилног дотурања потреба образују се носачке чете, батаљони и т. д. Осим тога употребљавају се и сва остала друга средства која стоје на расположењу као саонице, двоколице, жичане железнице и т. д.

280. Комора код трупа предвиђених за дејство у планинама много је већа због мале товарне моћи стоке у планинама, него у обичним приликама. Начелно, комора се повећава за једну трећину од потреба у равници.

281. Одређене трупе за дејство у планинама снабдевају се нарочитом спремом (ски, бунде, штапови, конопци, цокуле са клиновима и т. д.) Ову спрему прописује Министарство Војно и Морнарице прописом о ратној спреми војске (за пешадију, коњицу, артиљерију, инжињерију и т. д.)

282. Ради правилног дотурања потреба трупама у планини и евакуације непотребнога дозвољава се најшира импровизација. У главном дотурање и евакуација у планини и зависи од умешности и усталаштва команданата.

У искоришћавању транспортних средстава дозвољава се највећа слобода и само је њихово подпуно искоришћавање обезбеђено, ако се та средства употребљавају без обзира на њихов распоред и формацију но онако како захтева тренутна ситуација.

283. Да би трупа била што покретнија у планини и да би се сачувала снага војника, лична њихова спрема (ранац, шињел, ћебе и т. д,) може се носити на товарној стоци, одмах уз трупу. У повећању стоке за ову сврху треба бити што штедљивији, јер је њена исхрана и одржавање врло тешко у планини.

284. Колску комору трупних јединица, па и дивизија, у планини треба привући што је могуће ближе овима. За ту сврху мора се изрекогносцирати благовремо сва путовна мрежа.

Затим предузети све мере да се што више планинских путева успособе за колски саобраћај, и да се израде нови, ако за то има времена.

285. За трупе, које оперишу у планини спремити за кување јела првенствено ма-

њерке, које су се у прошлим нашим ратовима показале као најзгодније за ову сврху.

286. И кад се предузму благовремено све мере за дотурање потреба трупама у најширем обиму, неће се моћи избећи (нарочито у непријатељској планинској земљи) да коморе заостану далеко од својих трупа. *Са овога разлога трупе ће чешће морати трошити свој резервни оброк или резервну муницију.*

Зато опет мора се војнику дати више резервних оброка хране и муниције него у нормалним приликама.

Ово прописује и наређује Армиска Команда Позадине.

287. У планинском земљишту, особито ако је оно карсно, морају се тачно знати места, извора, бунара, цистерни и т. д. као и њихова моћ. Ово је од пресудног утицаја за размештај трупа и коморе у крајевима сиромашним водом.

2. Уређење службе у позадини у нарочитим приликама.

288. Позадинску службу теже је вршити у крајевима где је становништво непријатељски расположено према нама или где има комита, качака или одметника. У овим случајевима треба становништво свима средствима држати у покорности.

Обично непријатељски расположено становништво, комите качаци, и одметници на-

падају позадње везе војске, јер се надају да је ту најслабији отпор и да се ту могу постићи најбржи и најповољнији резултати.

Сва ова предузећа морају се угушити још у почетку најенергичније ако треба и оружаном силом. Да би се избегао неуспех треба у почетку посести важније тачке, раскрснице и положаје.

Ако се угушује каква буна у извесном крају морају се одредити довољне снаге, како би успех био сигуран.

289. Ако две или више армија, стицајем прилика, имају једну комуникацијску линију, онда позадинском службом на тој комуникацији управља Команда Позадине Врховне Команде. Ако је ово немогуће због ма каквих околности и прилика, онда Команда Позадине Врховне Команде одређује за ово једну армијску команду позадине, прописујући њен делокруг рада и однос према осталим армијским командама позадина, којој се ове подчињавају.

290. Ако са нашим трупама оперишу и савезничке трупе онда се организација позадине и вршење позадинске службе регулише нарочитим упутима и уговорима.

Важи као правило: да се са савезничким трупама поступа исто онако као и са својим. Обратно, ако су наше трупе на савезничкој територији, онда се владају према њиховим прописима у погледу опште позадинске службе.

VI.

НЕПРИЈАТЕЉСКО ОСОБЉЕ, НЕПРИЈАТЕЉСКА ИМОВИНА И НЕПРИЈАТЕЉСКО ЗАУЗЕТО ЗЕМЉИШТЕ И ЊЕГОВО УРЕЂЕЊЕ.

А. — ЗАРОБЉЕНИЦИ.

1. Непријатељско особље.

291. Правило је: заробљенике што пре евакуисати са војишне просторије и спровести их у позадину у Заробљеничке логоре.

Министарство Војно и Морнарице договорно са Врховном Командом одређује заробљеничке логоре, команде којима се ови заробљеници предају и радове за које се могу заробљеници употребити.

Команданти спроводних одељења и команданти заробљеничких логора одговорни су за чување заробљеника.

292. Са рањеним и болесним заробљеницима поступа се по одредбама Ратне Санитетске Службе.

293. Заробљеници се снабдевају храном исто тако као и војници своје војске до заробљеничкога логора.

294. Заробљеним официрима може се дозволити слободније кретање само по изричном одобрењу Министарства Војног и Морнарнце, а под нарочитим условима.

295. Међусобни саобраћај заробљеника и њихова коресподенција мора се строго и брижљиво надзирати.

296. Изасланици појединих хуманих друштава за заробљенике смеју са њима долазити у додир само у заробљеничким логорима, а под условима, које пропише Министарство Војно и Морнарице.

297. Кад се непријатељ зароби, од тога тренутка она команда, која га је заробила, стара се о његовој исхрани и спроводу. Она саставља списак у коме излаже; број заробљеника, име и презиме заробљених официра, и поименично оне заробљенике који су предати на лечење санитетским установама и којим.

Заробљеници се спроводе надлежним путем до дивизије. Ова их предаје Команди Армијске Позадине, одакле се упућују на евакуациону станицу на армијској бази.

298. Начин спровођења и предаје заробљеника, као и њихово упућивање у позадину железницом и бродовима прописује Команда Позадине Врховне Команде.

Потребно је предвидети и наредити да се спроводна одељења враћају одмах натраг у своју команду после предаје заробљеника првој претпостављеној команди.

299. Команданти заробљеничких логора, пошто приме заробљенике шаљу Обавештајном Одељењу Министарства Војног и Морнације (информационом биро-у) поименични списак свих заробљеника у коме излажу: име и презиме, место рођења, чин, род оружја и којој јединици припада, место

и време кад је заробљен. У ове спискове убележавају се и све промене, које су се десиле код заробљеника као: оболење, предаја санитетским установама и којим, промена сгановања, бегство и смрт. Извешћа о умрлим и одбеглим подноси се такође овом одељењу и засебним рапортом.

300. Заробљеници, који учине какво злочино дело предају се војно судским властима и њима се суди по војно кривичним законима. Од тога времена такви заробљеници не сматрају се више као заробљени.

В. — НЕПРИЈАТЕЉСКО И НЕУТРАЛНО САНИТЕТСКО ОСОБЉЕ.

301. Непријатељско санитетско особље, добровољно санитетско особље неутралних држава у служби непријатеља и свештеници сматрају се као неутрални по Женевској и Хашкој Конвенцији, које су признале све државе па и наша.

Ово особље, док се не поврати непријатељу, употребљава се за негу болесника и рањеника поглавито у позадини. Њихово коришћење на позадњој просторији прописује Министарство Војно и Морнарице.

Изузетно ово особље може се задржати и на војишној просторији. О овом решава Команда Позадине Врховне Команде.

Са овим особљем поступа се као и са осталим заробљеницима, у колико не би уживало нарочите олакшице због вршења санитетске службе,

О заробљеном санитетском особљу и свештеницима подноси се засебно списак са свима податцима Обавештајном одељењу, Министарства Војног и Морнарице, као и о другим заробљеницима.

2. Непријатељска имаовина.

302. Непријатељском имаовином може се располагати само по одредбама Хашке Конвенције, коју је потписала и признала наша држава.

303. По њој као ратни плен сматра се: целокупна непријатељска државна имаовина, целокупни ратни материјал који је непријетељу одузет, непријатељски ратни материјал који се пронађе, коњи и средства за транспортовање са којим се је служио непријатељ.

Санитетски материјал не сматра се као ратни плен.

304. Приватна имаовина непријатељских лица, која су изгинула или умрла не сматра се као ратни плен него предаје са значкама распознавања и нужним подацима редовним путем и спроводи обавештајном одељењу Министарства Војног и Морнарице.

305. Непријатељски санитетски материјал, санитетска транспортна средства и запреге не спадају у ратни плен ако носе знаке неутралности и то: Женевски Црвени Крст или црвени Полумесец на белом пољу.

Заплењени санитетски материјал употребљава се за санитетске потребе наше војске и заробљенике.

Извешће о ратном плену и санитетском заробљеном материјалу подноси се редовним путем посебним списковима Команди Позадине Врховне Команде а ова о томе извештава Министарство Војно и Морнарице.

306. Хашком Конвенцијом одређено је колико се сме искористити непријатељска својина без накнаде која није ратни плен.

Команда Позадине Врховне Команде и армијске као и засебне дивизије и војне обласне команде, устројене на непријатељском заузетом земљишту, имају право наредити коришћење приватне имаовине за војничке сврхе.

307. Искоришћавање непријатељске приватне имаовине куповином, реквизицијом и контрибуцијом прописује административно правило за мобилно и ретно доба.

3. Уређење освојеног непријатељског земљишта.

308. Непријатељско заузето земљиште уређује се и управља у административном смислу војничком и цивилном, као своје властито.

За уређење заузетог непријатељског земљишта надлежни су: Врховна и Армијска Команда, а затим војне области кад се образују.

Ове команде поглавито се старају да што пре заједмче сигурну позадину оперативној војсци, и да уреде управу заузетог земљишта.

309. Нужно особље за уређење непријатељског земљишта узима у први мах Армиска команда позадине из свога састава, а по том захтева хитно од Команде Позадине Врховне Команде.

Чиновнике и остало нужно особље поставља Врховна Команда док рат траје по начину наше земље.

310. Уређење позадине врши се по истим начелима као уређење наше властите земље. Наше војне комуникације продужавају се, устројавају се железничке, паробродске и војно путне, телеграфске телефонске станице, подижу се слагалишта или се премештају раније и т. д.

311. У извесним случајевима може се оставити дотадашња непријатељска управа, ако се има уверења да ће одговарати интересима наше војске. За сваку сигурност Армиска или Команда Позадине Врховне Команде шаље у управу своје делегате ради контроле и везе са њима.

312. Уређење појединих вароши и варошица мења се у толико, у колико је потребно да се обезбеде интереси наше војске. Поставља се одмах командант места, који узима полицију у своје руке, пошту, телеграф и остала државна надлештва, посе-

дајући их особљем које му је ставила на расположење армиска или Команда Позадине Врховне Команде. Ако нема особља онда га захтева од ових.

313. Општинска управа начелно остаје и не дира се, само командант места њој придаје потребне своје људе ради контроле и везе. У случају непријатељског расположења општинске управе према нашој војсци, смењује је, и поставља друге поуздане грађане. Овако поступа и командант места и онда, када је место остављено без икакве власти. Онда он одређује полицијске и општинске власти од грађана и својих потчињених.

314. Судови за грађанска дела остају као што су не дирају се, јер се приватно право и имање сматра неприкосновено. Но ако је место без тога, онда командант места извештава о томе Армиску и Врховну команду, обзиром у чију надлежност спада.

Овако се поступа и са школама, црквама и другим установама.

315. Уређење села оставља се онако, како је до тада било. Ако су се управа и сељани разбегли, онда команданти, у чијем су захвату та села, обезбеђују имаовину стражама а предузимају мере да се становништво што пре врати својим домовима.

Ако су села непријатељски расположена, онда се поставља управа од наших поузданих људи.

316. Нарочитим посадним трупама треба посести непријатељско заузето земљиште. Ове трупе држе се према ситуацији или у варошима, великим фабричким центрима, на важним положајима и раскрсницама и т. д.

О овоме решава Армијска или односно Команда Позадине Врховне Команде.

317. У главноме целокупно уређење непријатељског заузетог земљишта треба да иде на то да појача снагу и сигурност оперативне војске. У овој сврси се то уређење удешава и приводи почињући најпре са установама, које су за сигурност, издржавање војске и војни саобраћај најнужније, и прелазећи постепено на друге сагласно наређењима Армијске односно Команде Поздине Врхвне Команде.

ИСПРАВКЕ

У Садржају на III страни првом реду после речи **уредба о**, додати **служби у**. . . . .

На страни 8 у другом реду одозго стоји **згог**, а треба **због и мере**, а треба **мера**.

На страни 8 у тачци 10, другом реду стоји **»гаавном«** а, треба **»главном«**.

На страни 11 у тачци 21 другом реду озго стоји **»команде«**, а треба **»команда«**.

На страни 12 у другом реду озго последња реч стоји **»сзучају«**, а треба **»случају«**.

На страни 12 у тачци 22 у другом реду другог става стоји **команада**, а треба **команда**.

На страни 13 у тачци 24 другом ставу другом реду после речи уназад, у место **и** ставити **а**.

На страни 16 у члану 35 последњем реду место речи **помире** ставити **подмире**.

Н страни 19 у 8 реду одозго у место речи **конкуетне** ставити: **конкретне**.

На страни 20 у члану 44 тач. а) у другом и трећем реду стоји: **железничким, пловидбеним**, а треба **железничко-пловидбеним**.

На страни 21 у члану 46 у 7 реду у место **команданта** ставити **команданата**.

На страни 23 у шестом реду озго у место речи **местних** ставити **месних**.

На страни 31 у тачци ж) место **оргвни** ставити **органи**.

На страни 35 у петом реду озго у место чл. **72**. ставити чл. **77**.

На страни 35 у чл. 84 четвртом реду у место **(идендитета)** ставити **(идентитета)**.

На страни 40 у чл. 97 у 6 реду у место **позадњој** ставити **позадњој**.

На страни 40 у четвртом реду у место **армиске** ставити **армиских**.

На страни 42 у чл. 102 ставу другом у другом реду стоји: **железнички, пловидбени** а треба **железничко-пловидбени**.

На страни 43 у члану 104 предпоследњи ред у место дејсавовати ставити дејствовати.
На страни 44 у чл. 108 тач. а) у место: распореаом ставити распоредом.
На страни 45 у чл. 109 у трећем реду у место команда ставити команде.
На страни 46 у чл. 110 у другом ставу предпоследњем реду у место референти ставити референти
На страни 46 у чл. 12. у трећем последњем реду последња реч у место усројити ставити устројити.
На страни 51 у чл. 121 тач. а) у четвртом реду у место грађевине ставити грађевина, а у петом реду у место о остала ставити и остала.
На страни 54 у чл. 130 у другом реду у место пелокупном ставити целокупном.
На страни 55 у чл. 132. прва реч у место дирсктор ставити директор.
На страни 56 у чл. 133 у другом ставу последњи ред у место сво ставити све.
На страни 56 у последњем реду у место Љубљанц ставити Љубљани.
На страни 59 у чл. 137 у 6. реду уместо траоспората ставити транспората.
На страни 61 у чл. 142 у другом реду у место командает, ставити командант.
На страни 63 у чл. 147 у место чл. 147 ставити 146.
На страни 67 у чл. 152 у последњем реду у место мрежа ставити мрежи.
На страни 67 у чл. 153 у трећем реду избрисати једну реч пређе (пошто их има две).
На страни 69 у петом реду после речи све додати је ово тако да цела реченица гласи: све је ово особље редовно милитаризирано.
На страни 75 у 13 реду одозго у место обнуто ставити обратно а у 15 реду одозго у место Министарство Војно ставити Министарству Војном.
На страни 81 у тач. в) у петом реду место резним ставити речним.
На страни 84 у чл. 191 у 11. реду место надзорон ставити надзором.
На страни 85 у четвртом реду одозго место међуградскон ставити међуградском.
На страни 86 у чл. 199 у првом реду место начин ставити начина.
На страни 90 у чл. 216 у трећем реду у место станицама ставити станицама.
На страни 90 у чл. 217 у последњем реду у место неизостављати ставити неостављати.

На страни 92 у чл. 222 последњи ред у место и т. д.) ставити и т. д.
На страни 98 у тачци 4 у 7 реду после речи местима додати реч могуће.
На страни 102 у чл. 236 тач. в) а четвртом реду место изложено ставити ослобођено.
На страни 103 у чл. 237 тач. б) а у другом реду место речи јединипе ставити јединице.
На страни 104 у чл. 240 у петом реду у место прибира ставити да прибира.
На страни 105 у чл. 242 у другом ставу место армискии ставити армиским.
На страни 107 у тач. 3 у другом ставу трећем реду место додајуће ставити додајући.
На страни 109 у другом реду одозго место простори и ставити просторији.
На страни 127 у петом реду одозго у место сгановања ставити становања.
На страни 131 у чл. 314 у другом реду после речи што су додати и и цела реченица гласи: као што су и не дирају се,...

Инв. бр. 38868